Όνομα _____

Επώνυμο _____

Η Γραμματική της Γ΄ και Δ΄ τάξης

Επιμέλεια Γραμματικής: Αρχοντούλα Λαχανοπούλου

ΧΑΝΙΑ 2016

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

σελίδα

ΑΛΦΑΒΗΤΑ, ΔΙΨΗΦΑ…….....3
ΔΙΦΘΟΓΓΟΙ, ΣΥΝΔΥΑΣΜΟΙ , ΣΥΛΛΑΒΕΣ ……4
ΛΕΞΕΙΣ …….….5
ΠΡΟΤΑΣΗ……8
ΣΧΗΜΑΤΑ ΛΟΓΟΥ, …….…….……10
ΑΣΥΝΔΕΤΟ ΣΧΗΜΑ, ΕΥΘΥΣ ΚΑΙ ΠΛΑΓΙΟΣ ΛΟΓΟΣ, ……..……...…...11
ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΣ, ΤΟΝΙΣΜΟΣ……...12
ΑΛΛΑ ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΗΜΕΙΑ, ΣΗΜΕΙΑ ΣΤΙΞΗΣ……..…...13
ΠΑΘΗ ΦΩΝΗΕΝΤΩΝ…….……..15
ΤΕΛΙΚΟ «ν» ……...…….16
ΤΑ ΚΛΙΤΑ ΜΕΡΗ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ
ΟΙ ΠΤΩΣΕΙΣ……...17
ΤΑ ΑΡΘΡΑ……..17
ΤΑ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΑ……..……18
ΤΑ ΕΠΙΘΕΤΑ……..30
ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΑ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΑ– ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΑ ΕΠΙΘΕΤΑ …..…….……36
ΟΙ ΑΝΤΩΝΥΜΙΕΣ …….……...40
ΤΑ ΡΗΜΑΤΑ …….……...45
ΜΕΤΟΧΕΣ…….……..…58
ΤΑ ΑΚΛΙΤΑ ΜΕΡΗ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ
ΤΑ ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΑ ……....…..59
ΟΙ ΠΡΟΘΕΣΕΙΣ…….....…....60
ΟΙ ΣΥΝΔΕΣΜΟΙ……...…….61
ΤΑ ΕΠΙΦΩΝΗΜΑΤΑ…...……...…...…..61
ΜΟΡΙΑ……..……..….62

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΛΦΑΒΗΤΑ

Τα γράμματα της γλώσσας μας κάνουν την **αλφαβήτα** και είναι 24:

α, Α = άλφα	η, Η = ήτα	ν, Ν = νι	τ, Τ = ταυ
β, Β = βήτα	θ, Θ = θήτα	ξ, Ξ = ξι	υ, Υ = ύψιλον
γ, Γ = γάμα	ι, Ι = γιώτα	ο, Ο = όμικρον	φ, Φ = φι
δ, Δ = δέλτα	κ, Κ = κάπα	π, Π = πι	χ, Χ = χι
ε, Ε = έψιλον	λ, Λ = λάμδα	ρ, Ρ = ρο	ψ, Ψ = ψι
ζ, Ζ = ζήτα	μ, Μ = μι	σ, Σ = σίγμα	ω, Ω = ωμέγα

ΦΩΝΗΕΝΤΑ - ΣΥΜΦΩΝΑ

Τα **φωνήεντα** είναι **7** και φωνάζουν δυνατά: **α, ε, η, ι, ο, υ, ω**

Τα **σύμφωνα 17** και σου μιλούν ψιθυριστά:

β, γ, δ, ζ, θ, κ, λ, μ, ν, ξ, π, ρ, σ, τ, φ, χ, ψ

ΔΙΠΛΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

Τα γράμματα ξ και ψ λέγονται διπλά, γιατί το καθένα παριστάνει δύο φωνούλες. Το (κσ) και το (πσ) αντίστοιχα.

ΟΜΟΙΑ ΣΥΜΦΩΝΑ

Υπάρχουν κάποιες λεξούλες, που έχουν μέσα τους δύο ίδια σύμφωνα.
Αυτά ονομάζονται όμοια σύμφωνα και είναι τα εξής:
-κκ (π.χ. κό**κκ**ινος), ***-λλ*** (π.χ. μα**λλ**ιά), ***-ππ*** (π.χ. πα**ππ**ούς), ***-ρρ*** (π.χ. ά**ρρ**ωστος)
-μμ (π.χ. γρα**μμ**ή), ***-νν*** (π.χ. σύ**νν**εφο), ***-σσ*** (π.χ. θάλα**σσ**α), ***-ββ*** (π.χ. Σά**ββ**ατο),
-ττ (π.χ. ελά**ττ**ωμα).

ΤΑ ΔΙΨΗΦΑ ΦΩΝΗΕΝΤΑ -ΤΑ ΔΙΨΗΦΑ ΣΥΜΦΩΝΑ

Τα **δίψηφα φωνήεντα** της γλώσσας μας είναι τα εξής:

αι , ει , οι , ου, υι = ι και λέγονται έτσι γιατί γράφονται με δύο γράμματα (ψηφία), αλλά τα λέμε με μια φωνή.

(Το **υι** σπάνια το χρησιμοποιούμε:

Ο Χριστός είναι **υι**ός (γιος) του Θεού.

Τα **δίψηφα σύμφωνα** τα λέμε με μια φωνή και είναι τα εξής:

μπ ντ γκ γγ τσ τζ

ΟΙ ΔΙΦΘΟΓΓΟΙ

Δίφθογγοι λέγονται δυο φωνήεντα που προφέρονται σε μια συλλαβή. Ακούγονται δύο φωνούλες και όχι μία όπως τα δίψηφα φωνήεντα. Οι δίφθογγοι είναι: **άη, άι, αϊ, όη, όι οϊ**

Όταν τονίζονται, ο τόνος μπαίνει στο πρώτο φωνήεν: β**όη**θα, νερ**άι**δα.

ΟΙ ΣΥΝΔΥΑΣΜΟΙ αυ, ευ

Το **αυ** και το **ευ** είναι συνδυασμοί φωνηέντων και έχουν διαφορετική προφορά: Προφέρονται άλλοτε αφ, εφ και άλλοτε αβ, εβ.

αυ → αφ : αυτί, ναύτης
αυ → αβ : αύριο, αυλή

ευ → εφ : πεύκο, λεύκα
ευ → εβ : φεύγω, φυτεύω

πρόσεξε τον τόνο: **αύ , εύ**

Προφέρονται:

- **αβ, αβ** όταν ακολουθεί **φωνήεν** ή ηχηρό σύμφωνο (**γ, δ, ζ, λ, μ, ν, ρ**)
- **αφ, εφ** όταν ακολουθεί άηχο σύμφωνο (**θ, κ, ξ, π, σ, τ, χ**)

ΟΙ ΣΥΛΛΑΒΕΣ

Μια συλλαβή μπορεί να είναι:

- ένα φωνήεν μόνο του
- ένα δίψηφο φωνήεν μόνο του
- ένας συνδυασμός αυ, ευ μόνος του
- ένας δίφθογγος μόνος του

} ή μαζί με 1 ή περισσότερα σύμφωνα

Συλλαβισμός λέγεται ο χωρισμός των λέξεων σε συλλαβές.

Πώς χωρίζουμε τις λέξεις σε συλλαβές;

α)ένα φωνήεν μόνο του έχει δικιά του συλλαβή: ά – νε – μος

β) συνεχόμενα φωνήεντα συλλαβίζονται χωριστά. Π.χ. α-έ-ρας, νέ-ος, Ι-ό-νιο.

β) ένα σύμφωνο ανάμεσα σε δυο φωνήεντα συλλαβίζεται με το δεύτερο φωνήεν. Π.χ. Πα-ρά-θυ-ρο, ώ-ρα, σο-κο-λά-τα, δύ-να-μη.

γ) δυο όμοια σύμφωνα χωρίζονται. Π.χ. γράμ-μα, Ελ-λά-δα.

δ) δυο διαφορετικά σύμφωνα ανάμεσα σε δυο φωνήεντα, δεν χωρίζονται και συλλαβίζονται με το δεύτερο φωνήεν, αν αρχίζει ελληνική λέξη από αυτό το συνδυασμό γραμμάτων, ενώ χωρίζονται αν δεν αρχίζει ελληνική λέξη. Π.χ. αρ-νί, α-κτή, εκ-δρο-μή, Α-πρί-λης.

ε) τρία ή περισσότερα διαφορετικά σύμφωνα ανάμεσα σε δυο φωνήεντα, δεν χωρίζονται και συλλαβίζονται με το δεύτερο φωνήεν, αν αρχίζει ελληνική λέξη με τουλάχιστον τα δύο πρώτα από αυτά, ενώ χωρίζονται αν δεν αρχίζει ελληνική λέξη. Π.χ. α-**στ**ρα-πή (**στ**έγη), εκ-δρο-μή.

στ) τα **δίψηφα φωνήεντα** (αι, ει, οι, ου, υι), οι **συνδυασμοί** (αυ, ευ) οι δίφθογγοι (άι, αη, όι, οη) και οι καταχρηστικοί δίφθογγοι (ια, ιο, ιου, ειος, εια, ειο, οιος, οια, οιο, υα, υου) δε χωρίζονται στο συλλαβισμό. Π.χ. εί-μαι, τοί-χος, αύ-ρα, ναύ-της, αη-δό-νι, ά-δειο, χάι-δε-μα, για-γιά, γυα-λί, δου-λειά, πιά-νο.

ΤΑ ΟΝΟΜΑΤΑ ΤΩΝ ΣΥΛΛΑΒΩΝ

Η τελευταία συλλαβή μιας λέξης ονομάζεται **λήγουσα.**

Η προτελευταία συλλαβή μιας λέξης ονομάζεται **παραλήγουσα.**

Η τρίτη από το τέλος συλλαβή μιας λέξης ονομάζεται **προπαραλήγουσα.**

π.χ. κα – λά – μι

λήγουσα

παραλήγουσα

προπαραλήγουσα

Η πρώτη συλλαβή μιας λέξης λέγεται **αρχική**.

π.χ. **πα**-ρά-θυ-ρο

αρχική

Καμία πολυσύλλαβη λέξη δεν τονίζεται πιο πάνω από την προπαραλήγουσα!!!

ΟΙ ΛΕΞΕΙΣ

Λέξη λέγεται κάθε κομμάτι της πρότασης.

Κάθε λέξη χωρίζεται σε μικρά κομμάτια τις **συλλαβές.**

Η λέξη που τονίζεται στη λήγουσα λέγεται **οξύτονη.** (παιδί)

Η λέξη που τονίζεται στην παραλήγουσα λέγεται **παροξύτονη.** (δένω)

Η λέξη που τονίζεται στην προπαραλήγουσα λέγεται **προπαροξύτονη.** (άλογο)

Στη γλώσσα μας έχουμε λέξεις:

- **μονοσύλλαβες,** που έχουν μία συλλαβή: και, που, το …..
- **δισύλλαβες,** που έχουν δυο συλλαβές: εσύ, ζωή, τόπι …..
- **τρισύλλαβες,** που έχουν τρεις συλλαβές: μητέρα, μολύβι …..
- **πολυσύλλαβες,** που έχουν περισσότερες από τρεις συλλαβές: αυτοκίνητο, μαρκαδόρος …..

Αλφαβητική σειρά είναι η σειρά που έχουν τα γράμματα στο ελληνικό αλφάβητο. Έτσι αν θέλουμε να βάλουμε κάποιες λέξεις σε αλφαβητική σειρά βλέπουμε αρχικά το πρώτο γράμμα. Αν αυτό είναι το ίδιο τότε τις κατατάσσουμε ανάλογα με το δεύτερο γράμμα. Αν και αυτό είναι ίδιο τότε προχωράμε στο τρίτο γράμμα των λέξεων κ.λ.π.

Ταυτόσημα ή ταυτόσημες λέξεις είναι οι λέξεις που έχουν ακριβώς την ίδια σημασία. Π.χ. πετεινός-κόκορας, κότα-όρνιθα, σκεπή- στέγη, αχλάδι-απίδι

Συνώνυμα ή συνώνυμες λέξεις είναι οι λέξεις που έχουν περίπου την ίδια σημασία. Π.χ. πλοίο-καράβι, συντροφιά–παρέα, γελαστός–χαρούμενος, μπαστούνι – ραβδί, κοιτάζω – βλέπω.

Αντίθετα ή αντίθετες λέξεις λέγονται οι λέξεις που έχουν αντίθετη σημασία. Π.χ. μέρα – νύχτα, μακρύς – κοντός, μεγάλος – μικρός, φως – σκοτάδι.

Ομώνυμες ή ομόηχες λέξεις είναι οι λέξεις που προφέρονται με τον ίδιο τρόπο, αλλά διαφέρουν ως προς τη σημασία και τους. π.χ. δίπλωμα (το τύλιγμα) – δίπλωμα (το πτυχίο). Συχνά τα ομώνυμα έχουν διαφορετική ορθογραφία. π.χ. ψηλός – ψιλός, κλείνω (την πόρτα) – κλίνω (το ρήμα), πήρα (παίρνω) – (η) πείρα, (ο) τοίχος (του σπιτιού) – (το) τείχος (του κάστρου), (το) κερί – (οι) καιροί ,(το) δράμα – (η) Δράμα

Παρώνυμα είναι οι λέξεις που μοιάζουν στην προφορά, αλλά διαφέρουν στη σημασία. Π.χ. γέρνω- γερνώ αμυγδαλιά –αμυγδαλή

γέρος – γερός	νόμος – νομός	πίνω – πεινώ	χώρος - χορός
θόλος – θολός	φίλη- φυλή	σχολείο- σχόλιο	μάγια – μαγιά
παίρνω – περνώ	γέλιο – γελοίο	Ίος– ιός	Δήλος – δειλός
θέα - θεά	φόρα –φορά	κάμαρα – καμάρα	γένια -γενιά

Σύνθετα ή σύνθετες λέξεις είναι οι λέξεις που γίνονται από άλλες αν τις ενώσουμε. Π.χ. ανοίγω + κλείνω = ανοιγ**ο**κλείνω. Οι απλές οι λέξεις που ενώνονται για να φτιάξουν τη σύνθετη λέξη, λέγονται συνθετικά.

Π.χ. αναβ**ο**σβήνω = ανάβω(πρώτο συνθετικό) + σβήνω(δεύτερο συνθετικό)

*Πολλές φορές κατά τη σύνθεση δύο λέξεων γίνεται κάποια αλλαγή. Τα δύο συνθετικά ενώνονται με το φωνήεν **ο**.*

*π.χ. μπαλκόνι + πόρτα → μπαλκον**ό**πορτα*

Παράγωγη λέξη, λέγεται αυτή που γίνεται από μια άλλη αν προσθέσουμε μια κατάληξη. Η λέξη από την οποία παράγεται μια άλλη ονομάζεται πρωτότυπη. Π.χ. κλήρος (πρωτότυπη) - κληρώνω (παράγωγη)

Παράγωγες λέξεις είναι τα:

Υποκοριστικά (ή χαϊδευτικά) που μας δείχνουν ότι κάτι είναι μικρό είτε επειδή είναι πραγματικά μικρό είτε επειδή το λένε έτσι χαϊδευτικά ή κοροϊδευτικά. Οι καταλήξεις που παίρνουν είναι πολλές και πολλά. Οι καταλήξεις που παίρνουν είναι: **–άκι, -ούλα, -ούλι, -ούλης, -άκης, -άκος, -ίτσα, -ούδι, -όπουλο, -οπούλα, -ίσκος, -ίδιο**. Μπορεί να έχουν και περισσότερες από μία καταλήξεις (όχι πάντα όμως). Π.χ. πέτρα-πετρούλα-πετραδάκι-πετρίτσα, πόρτα-πορτούλα-πορτάκι-πορτίτσα, γάτα-γατούλα-γατάκι, αλλά και μικρός-μικρούλης, τραπέζι- τραπεζάκι.

Μεγεθυντικά είναι οι λέξεις που μας δείχνουν ότι κάτι είναι μεγάλο. Οι καταλήξεις που παίρνουν είναι: **-α, -άρα, -αρος, -αράς**. Π.χ. κεφάλα, τραπεζάρα, σκύλαρος, παιχταράς, κοιλαράς.

Τοπικά που μας φανερώνουν τόπο. Πχ. δασαρχείο, ραφτάδικο, εστιατόριο.

Περιεκτικά που φανερώνουν ότι πολλά όμοια πράγματα βρίσκονται στο ίδιο μέρος. Π.χ. ορνιθώνας, περιστερώνας, αμπελώνας, αμμουδιά

Εθνικά που δείχνουν τον άνθρωπο που κατάγεται από κάποιο τόπο. Π.χ. Θεσσαλονικιός, Χανιώτης, Αθηναίος, Κινέζος, Σπαρτιάτης, Αφρικανός, Κύπριος

Επαγγελματικά που δηλώνουν επάγγελμα. Π.χ. βαρκάρης, βιβλιοθηκάριος

Οι **οικογένειες λέξεων** αποτελούνται από λέξεις (παράγωγες ή σύνθετες) που γίνονται από την ίδια απλή λέξη. Οι λέξεις που ανήκουν στην ίδια οικογένεια λέξεων λέγονται συγγενικές λέξεις. Π.χ. Συγγενικές λέξεις με την απλή λέξη σπίτι είναι: σπιτάκι, σπιτικός, σπιτίσιος, σπιτονοικοκυρά, σπιτοκάλυβο, παλιόσπιτο, φτωχόσπιτο, αρχοντόσπιτο, τροχόσπιτο, σπιτόγατος.

Δάνειες λέξεις είναι οι ξένες λέξεις που έχουμε δανειστεί από άλλες γλώσσες. Συνήθως δεν κλίνονται: π.χ. στοπ, ασανσέρ.

Ερωτηματικές λέξεις. Όταν θέλουμε να διατυπώσουμε ερωτήσεις, γράφουμε πάντα κεφαλαίο το αρχικό γράμμα και βάζουμε ερωτηματικό (;)

στο τέλος κάθε ερώτησης. Οι πιο συνηθισμένες ερωτηματικές λέξεις είναι οι εξής: **ποιος, πόσος, πόσο, πώς, πού, πότε, τι, γιατί, κ.ά.**

Οι λέξεις *τι, ποιος* δεν τονίζονται, γιατί είναι μονοσύλλαβες.

Η ερωτηματική λέξη *ποιος, ποια, ποιο* γράφεται με οι.

Αρκτικόλεξα ή ακρωνύμια

Πολλές φορές, όταν μιλάμε ή γραφούμε για οργανώσεις, υπηρεσίες, οργανισμούς, ιδρύματα, εταιρείες, επιχειρήσεις κ.ά., δε γράφουμε τις ονομασίες ολόκληρες, αλλά χρησιμοποιούμε για συντομία μόνο τα αρχικά γράμματά τους ή τις αρχικές συλλαβές τους. Μετά τα αρχικά γράμματα βάζουμε τελεία. Γράφονται πάντα με κεφαλαία γράμματα.

π.χ. Ο.Η.Ε : **Ο**ργανισμός **Η**νωμένων **Ε**θνών

ΕΛ.ΤΑ. : **ΕΛ**ΛΗΝΙΚΑ **ΤΑ**ΧΥΔΡΟΜΕΙΑ

Συντομογραφίες

Μερικές φορές γράφουμε ορισμένες λέξεις ή φράσεις παραλείποντας τμήμα της λέξης. Αυτές οι σύντομες μορφές λέξεων ή φράσεων λέγονται **συντομογραφίες.** κτλ.= και τα λοιπά, π.χ. = παραδείγματος χάρη

Η ΠΡΟΤΑΣΗ

Πρόταση λέγεται μια τέλεια, αλλά απλή κουβεντούλα με την οποία εκφράζουμε σύντομα, προφορικά ή γραπτά, μια μόνο σκέψη μας. Ξεκινάει με κεφαλαίο γράμμα και στο τέλος της βάζουμε τελεία (ερωτηματικό, θαυμαστικό ή αποσιωπητικά). Π.χ. Το Σεπτέμβριο αρχίζουν τα σχολεία.

Τα μέρη της πρότασης

1) Το πρόσωπο, το ζώο ή το πράγμα που κάνει ή παθαίνει κάτι ή βρίσκεται σε μια κατάσταση λέγεται **υποκείμενο.** Για να βρούμε το υποκείμενο, κάνουμε την ερώτηση «*ποιος; ποια; ποιο; - ποιοι; ποιες; ποια;* ».

π.χ. Ο πατέρας δουλεύει. Ποιος δουλεύει; - Ο πατέρας

Το υποκείμενο μπαίνει πάντα σε ονομαστική πτώση.

2) Η λέξη που φανερώνει τι κάνει, τι παθαίνει ή σε ποια κατάσταση βρίσκεται το υποκείμενο λέγεται **ρήμα.** Για να βρούμε το ρήμα, κάνουμε την ερώτηση «*τι κάνει;*». π.χ. Ο Πέτρος διαβάζει. Τι κάνει ο Πέτρος; - Διαβάζει.

Το ρήμα συμφωνεί πάντα με το υποκείμενο ως προς το πρόσωπο και τον αριθμό.

3) Η λέξη που φανερώνει πού πηγαίνει η ενέργεια του υποκειμένου λέγεται **αντικείμενο.** Για να βρούμε το αντικείμενο, κάνουμε την ερώτηση «*τι;*».

π.χ. Ο Λεωνίδας λύνει <u>τις ασκήσεις του</u>. Τι λύνει ο Λεωνίδας; - Τις ασκήσεις του.

Το αντικείμενο βρίσκεται συνήθως σε <u>αιτιατική πτώση</u>, αλλά καμιά φορά και σε <u>γενική</u>. π.χ. Ο Νίκος μοιάζει του πατέρα του.

4) Η λέξη που δίνει μια ιδιότητα στο υποκείμενο του ρήματος είναι το **κατηγορούμενο.** Το κατηγορούμενο βρίσκεται στην ίδια πτώση με το υποκείμενο του ρήματος, δηλαδή βρίσκεται σε πτώση ονομαστική, όπως και το υποκείμενο. Μπορεί να είναι: ουσιαστικό, επίθετο, μετοχή.

Π.χ. Η Ελένη είναι <u>μαθήτρια</u>. (ουσιαστικό)

Η Ελένη είναι <u>έξυπνη.</u> (επίθετο)

Η Ελένη είναι <u>κουρασμένη</u>. (μετοχή)

Τα ρήματα που συνδέουν το υποκείμενο με το κατηγορούμενο λέγονται <u>συνδετικά.</u> Τέτοια είναι: γίνομαι, φαίνομαι, είμαι, λέγομαι, θεωρούμαι, μοιάζω, διορίζομαι, εκλέγομαι, παραμένω, θεωρούμαι, εμφανίζομαι, παρουσιάζομαι, αποδεικνύομαι, , πάω για, μιλάω ως, αποτελώ, ονομάζομαι, αναγνωρίζομαι, ανακηρύσσομαι, χειροτονούμαι, κληρώνομαι, ζω, μένω, γεννιέμαι, πεθαίνω, υπηρετώ, λογαριάζομαι κ.ά.

Είδη προτάσεων

- **Απλή πρόταση.** Είναι μια ομάδα λέξεων που μας δίνει ένα ολοκληρωμένο νόημα. Αποτελείται από:
  - το υποκείμενο και το ρήμα (Ο Θανάσης ήρθε).
  - το υποκείμενο, το ρήμα και το αντικείμενο (Ο μαθητής έδωσε το τετράδιο.).
  - το υποκείμενο, το ρήμα και το κατηγορούμενο (Ο Μανόλης είναι ναυτικός).
- **Σύνθετη πρόταση.** Αποτελείται από περισσότερα υποκείμενα, αντικείμενα ή κατηγορούμενα. Αυτά χωρίζονται μεταξύ τους με κόμμα ή συνδέονται με «και». Π.χ. Ο πατέρας και η μητέρα ήρθαν.
- **Επαυξημένη πρόταση.** Είναι η πρόταση που εκτός από τους κύριους όρους (υποκείμενο, ρήμα), συμπληρώνεται και με άλλους προσδιορισμούς (επίθετα, επιρρήματα κ.ά.), που λέγονται δευτερεύοντες όροι της πρότασης.

π.χ. Ο διευθυντής επέστρεψε. (απλή)

Ο διευθυντής της εταιρείας επέστρεψε. (επαυξημένη)

Ο διευθυντής της εταιρείας επέστρεψε από το ταξίδι. (επαυξημένη)

- **Ελλειπτική πρόταση.** Παραλείπονται κύριοι όροι όπως το ρήμα.

Π.χ. Χρόνια πολλά

ΣΧΗΜΑΤΑ ΛΟΓΟΥ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗ ΣΗΜΑΣΙΑ ΛΕΞΕΩΝ ΚΑΙ ΦΡΑΣΕΩΝ

Κυριολεξία- Μεταφορά. Όταν χρησιμοποιούμε τις λέξεις με την κανονική, πραγματική τους σημασία λέμε ότι έχουμε **κυριολεξία.** π.χ. **πικρό φάρμακο**, γλυκό κρασί, χρυσή αλυσίδα. Όταν χρησιμοποιούμε τις λέξεις με άλλη, διαφορετική από την πραγματική τους σημασία λέμε ότι έχουμε **μεταφορά.** π.χ. πικρή αλήθεια, γλυκός καιρός, χρυσή καρδιά

Η παρομοίωση. Τη χρησιμοποιούμε όταν θέλουμε να τονίσουμε ιδιαίτερα ένα πρόσωπο, ένα ζώο ή ένα πράγμα, να το παρομοιάσουμε ή να το συγκρίνουμε με κάποιο άλλο πολύ γνωστό, το οποίο έχει την ιδιότητα σε μεγαλύτερο βαθμό. Για να κάνουμε μια παρομοίωση, χρησιμοποιούμε τις λέξεις **σαν, όπως, μοιάζει με, λες και**.

Η λέξη σαν δε χρησιμοποιείται μόνο όταν θέλουμε να κάνουμε παρομοιώσεις. Πολλές φορές χρησιμοποιείται και για να δείξουμε χρόνο. Σ΄ αυτές τις περιπτώσεις η λέξη σαν έχει την έννοια της λέξης όταν και δεν έχουμε παρομοίωση. π.χ. *Τρόμαξα σαν τον είδα έτσι. (σαν = όταν)*

Οι μεταφορές και οι παρομοιώσεις μοιάζουν. Όμως μας βοηθούν να τα ξεχωρίσουμε οι λέξεις–κλειδιά που χρησιμοποιούμε στην παρομοίωση (σαν, όπως, μοιάζει με, …) π.χ. *Ο Λάμπης είναι άκακος σαν αρνί (παρομοίωση)*

Ο Λάμπης είναι άκακο αρνί. (μεταφορά)

Η προσωποποίηση. Όταν σε ένα κείμενο ή ένα ποίημα με τα ζώα, τα φυτά και γενικώς τα άψυχα πράγματα (δέντρα, βουνά, ποτάμια, λουλούδια κλπ.) συμπεριφέρονται όπως ο άνθρωπος, δηλαδή εμφανίζουν ιδιότητες ανθρώπου, λέμε ότι προσωποποιούνται και το φαινόμενο αυτό λέγεται προσωποποίηση. Η προσωποποίηση, όπως και άλλα σχήματα λόγου, στολίζουν το λόγο και του προσθέτουν ζωντάνια και χάρη.

π.χ. Το χειμώνα όλη η φύση κοιμάται.

Τα αστέρια κουβέντιαζαν με το φεγγάρι.

ΤΟ ΑΣΥΝΔΕΤΟ ΣΧΗΜΑ

Όταν λέξεις ή προτάσεις τοποθετούνται η μία δίπλα στην άλλη, χωρίς να υπάρχουν ανάμεσά τους σύνδεσμοι (και, αλλά…), αλλά χωρίζονται μεταξύ τους με κόμμα(,), λέμε ότι έχουμε ασύνδετο σχήμα.

Π.χ. Μας πρόσφεραν γλυκά, αναψυκτικά, φρούτα, ζαχαρωτά.

Ο πατέρας κλαδεύει, η μητέρα σκουπίζει, η γιαγιά πλέκει.

ΕΥΘΥΣ ΚΑΙ ΠΛΑΓΙΟΣ ΛΟΓΟΣ

Ευθύς λέγεται ο λόγος μέσω του οποίου μεταδίδονται τα λόγια ενός προσώπου άμεσα, δηλαδή ακριβώς όπως τα είπε.

π.χ. - Θα φύγω σε λίγο.
- Γιατί;
- Θυμήθηκα πως έχω κάποια δουλειά.
- Εντάξει, τα λέμε.

Πλάγιος λέγεται ο λόγος μέσω του οποίου μεταδίδονται τα λόγια ενός προσώπου έμμεσα, δηλαδή όχι ακριβώς όπως τα είπε, αλλά όπως μας τα μεταφέρει ένα τρίτο πρόσωπο.

π.χ. Ο Γιάννης τον ρώτησε γιατί φεύγει. Εκείνος απάντησε πως έχει κάποια δουλειά.

Για να μετατρέψουμε τον ευθύ σε πλάγιο λόγο:

α) προσθέτουμε τα ονόματα των προσώπων,

β) βάζουμε συνδέσμους για να ενώσουμε τις προτάσεις,

γ) χρησιμοποιούμε ρήματα, όπως τα: ρώτησε, απάντησε, είπε κ.ά.

δ) αλλάζουμε το πρόσωπο των ρημάτων από πρώτο σε τρίτο,

ε) παραλείπουμε τις παύλες.

π.χ. Ευθύς λόγος: Έχεις πολλή δουλειά;

Πλάγιος λόγος: Ο Δημήτρης τον ρώτησε αν έχει πολλή δουλειά.

Στον ευθύ λόγο τα λόγια ενός προσώπου μπορεί να είναι μέσα σε εισαγωγικά, ενώ προηγείται διπλή τελεία. Στην περίπτωση αυτή, όταν μετατρέπουμε τον ευθύ σε πλάγιο λόγο, παραλείπουμε τα εισαγωγικά και τη διπλή τελεία, ενώ κάποιες λέξεις μπορεί ν' αλλάξουν ανάλογα με το νόημα. π.χ. Ευθύς: Ο δάσκαλος είπε: «Ανοίξτε τα βιβλία σας»

Πλάγιος: Ο δάσκαλος είπε ν' ανοίξουν τα βιβλία τους.

ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΣ

Παράγραφος είναι ένα μεγάλο κομμάτι το λόγου, που μιλάει για ένα πράγμα. Η παράγραφος μπορεί να αποτελείται από μία, δύο ή και περισσότερες προτάσεις. Όλες οι προτάσεις της παραγράφου, πρέπει να είναι πολύ στενά δεμένες μεταξύ τους από πλευράς νοήματος.

Στον γραπτό λόγο, για να ξεχωρίσουμε τη μια παράγραφο από την άλλη, την αρχίζουμε από ξεχωριστή σειρά και μάλιστα ένα εκατοστό πιο μέσα.

ΤΟΝΙΣΜΟΣ

- Οι μονοσύλλαβες λέξεις δεν τονίζονται. Π.χ. ναι, δεν

Θεωρούνται μονοσύλλαβες και δεν τονίζονται οι λέξεις που έχουν δύο φωνήεντα τα οποία προφέρονται σαν μια συλλαβή. π.χ. ποιος, πια, πιο, γιος

- Οι λέξεις **πού** και **πώς** παίρνουν τόνο:

α) σε ευθεία ερώτηση (όταν δηλ. ακολουθεί ερωτηματικό) Π.χ. Πού πήγες;

β) σε πλάγια ερώτηση (σε πρόταση δηλ. που περιέχει ερώτηση χωρίς ερωτηματικό). Π.χ. Δε μας είπες πού πήγες. Μας είπε πώς τον λένε.

γ) σε συνηθισμένες φράσεις. Π.χ. Έρχεται πού και πού. Πού να σου τα λέω. Από πού και ως πού. Αραιά και πού. Πώς βαριέμαι! Κοιτάζω πώς και πώς να τα βολέψω.

Όταν σε μια πρόταση το που μπορεί να αντικατασταθεί με την αναφορική αντωνυμία ο οποίος, η οποία, το οποίο, δεν παίρνει τόνο.

π.χ. Δείξε μου το φόρεμα που (=το οποίο) αγόρασες.

Όταν μέσα σε μια πρόταση το πώς μπορεί ν' αντικατασταθεί από το σύνδεσμο ότι, δεν παίρνει τόνο. π.χ. Μου είπαν πως (=ότι) με ζήτησες.

- Το ή τονίζεται μόνο όταν θέλουμε να ξεχωρίσουμε κάτι από κάτι άλλο (να διαλέξουμε). Π.χ. βουνό ή θάλασσα;
- Τα δίψηφα φωνήεντα και οι συνδυασμοί τονίζονται στο δεύτερο φωνήεν. Π.χ. αίθουσα , αύριο
- Οι λέξεις που τονίζονται στην προπαραλήγουσα και κάνουν παρέα με τις λέξεις μου, σου, του, μας, σας, τους, το, την, τον(εγκλιτικά) παίρνουν και ένα επιπλέον τόνο στη λήγουσα. π.χ. Το αυτοκίνητό μας είναι κόκκινο.

- Οι αδύνατοι τύποι των προσωπικών αντωνυμιών (μου, σου, του, μας, σας, τους, το, την, τα, της, τον) τονίζονται όταν υπάρχει περίπτωση να θεωρηθούν κτητικές αντωνυμίες.

  Π.χ. Ο πατέρας μού είπε…(εννοεί ο πατέρας είπε σ' εμένα)

  Ο πατέρας μου είπε…(εννοεί ο δικός μου πατέρας)

  Όταν δεν υπάρχει περίπτωση να μπερδευτούν δεν τονίζονται.

  Π.χ. Το παιχνίδι που μας έστειλαν…

- Οι λέξεις που γράφονται ολόκληρες με κεφαλαία γράμματα δεν τονίζονται. π.χ. ΑΘΗΝΑ, ΚΑΛΗΜΕΡΑ

ΑΛΛΑ ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΗΜΕΙΑ

- **Η απόστροφος (').** Μπαίνει στη θέση ενός γράμματος ή δίψηφου φωνήεντος που φεύγει από την αρχή ή το τέλος μιας λέξης.

  Π.χ. σε ένα → σ' ένα που είναι → που 'ναι

- **Τα διαλυτικά (¨).** Μπαίνουν πάνω από το ι ή το υ για να μας δείξουν ότι πρέπει να τα διαβάσουμε χωριστά από το προηγούμενο φωνήεν α, ε, ο, υ. π.χ. παϊδάκια, αϋπνία

  Δε χρειάζονται όταν τονίζεται το προηγούμενο φωνήεν π.χ. ρόιδι, γάιδαρος

  Όταν γράφουμε με κεφαλαία βάζουμε πάντα διαλυτικά, όπου χρειάζονται. (ΜΑΪΟΣ)

- **Η υποδιαστολή (,).** Τη βάζουμε:
  - Στην αναφορική αντωνυμία ό,τι για να την ξεχωρίσουμε από τον ειδικό σύνδεσμο ότι.

    Π.χ. Μας έδωσαν ό,τι θέλαμε.
  - Στους δεκαδικούς αριθμούς για να ξεχωρίσουμε τα ακέραια από τα δεκαδικά ψηφία ενός αριθμού. Π.χ. 15,34

ΤΑ ΣΗΜΕΙΑ ΣΤΙΞΗΣ

Τα σημεία στίξης είναι τα εξής:

- **Τελεία (.)**. Τη βάζουμε στο τέλος μιας πρότασης με ολοκληρωμένο νόημα. Στην τελεία σταματάμε τη φωνή μας. Συνεχίζουμε με κεφαλαίο.

- **Άνω τελεία(·).** Χωρίζει την πρόταση σε δύο μέρη από τα οποία το δεύτερο επεξηγεί το πρώτο ή έρχεται σε αντίθεση μαζί του. Π.χ. Αυτός δεν είναι άνθρωπος· είναι θηρίο. Δείχνει μικρότερη διακοπή από την τελεία και μεγαλύτερη από το κόμμα.
- **Κόμμα (,).** Το σημειώνουμε για να σταματήσουμε για λίγο μέσα στην πρόταση. Το βάζουμε όταν:

α) Θέλουμε να χωρίσουμε συνεχόμενες λέξεις που ανήκουν στην ίδια κατηγορία (ουσιαστικά, επίθετα, ρήματα κλπ.) π.χ. Ο μανάβης πουλάει μήλα, πορτοκάλια, ντομάτες, λεμόνια και πολλών ειδών φρούτα και λαχανικά.

β) Χρησιμοποιούμε κλητική πτώση. Π.χ. Άννα, πρόσεχε, γιατί έχεις πολλά λάθη.

γ) Θέλουμε να εξηγήσουμε, να δώσουμε περισσότερες πληροφορίες γι' αυτό που μιλάμε. π.χ. Ο Ήλιος, το μεγαλύτερο αστέρι του γαλαξία μας, δίνει ζωή σ' όλα τα ζωντανά της γης.

δ) Θέλουμε να χωρίσουμε μικρές προτάσεις που βρίσκονται μέσα σε μία μεγάλη πρόταση. π.χ. Χθες το πλυντήριο έκανε φασαρία, η μαμά μιλούσε με μια φίλη της στο τηλέφωνο, η αδερφή μου άκουγε μουσική και η γιαγιά έβλεπε τηλεόραση.

- **Ερωτηματικό (;).** Μπαίνει στο τέλος της πρότασης που ρωτά.

  π.χ. Τι κάνεις;

Υστερα από ερωτηματικό αρχίζουμε με κεφαλαίο γράμμα. Αρχίζουμε όμως και με μικρό όταν συνεχίζεται η φράση. Π.χ. Τι έχει; ρώτησε η μητέρα.

- **Θαυμαστικό (!).** Μπαίνει στο τέλος της πρότασης που δείχνει έκπληξη, θαυμασμό, χαρά, λύπη, πόνο, θυμό, διαταγή ή απαγόρευση.

  π.χ. Τι κρίμα!- Έλα εδώ!

Ύστερα από θαυμαστικό αρχίζουμε με κεφαλαίο γράμμα.
Αρχίζουμε όμως και με μικρό όταν συνεχίζεται η φράση.

Π.χ. Αχ! και να ερχόταν μαζί μας!

- **Εισαγωγικά (« »).** Τα βάζουμε, για να κλείσουμε μέσα τα λόγια κάποιου, όπως ακριβώς τα είπε. π.χ. «Να προσέχετε» είπε η Μαρία.

  Μέσα στα εισαγωγικά βάζουμε και τους τίτλους των βιβλίων, των εφημερίδων και των περιοδικών, το όνομα κάποιου θεάτρου, κινηματογράφου, πλοίου κ.ά. π.χ. Το πλοίο «Έλυρος» μάς πήγε στον Πειραιά.

  Επίσης τα βάζουμε σε ασυνήθιστες λέξεις ή για να παραθέσουμε μια έκφραση λέξη προς λέξη. Π.χ. Το λεγόμενο «μήλο της Έριδος».

- **Διπλή τελεία (:).** Τη βάζουμε πριν γράψουμε ακριβώς τα λόγια κάποιου, πριν εξηγήσουμε κάτι ή πριν γράψουμε κάποια πράγματα στη σειρά (απαρίθμηση).

  π.χ. Ο πατέρας φώναξε: «Ησυχία».

  Έφαγε: μήλα, αχλάδια και μπανάνες.
- **Παρένθεση ( ).** Κλείνει μια λέξη ή μια φράση που εξηγεί ή συμπληρώνει τα λόγια μας. Επίσης κλείνει και μια παραπομπή.

  π.χ. Το αυτοκίνητο (ήταν σαράβαλο) αγκομαχούσε στον ανήφορο.
- **Το ενωτικό (-).** Το βάζουμε:
  - Στο συλλαβισμό π.χ. μαλ-λιά
  - Όταν δε χωρά μια λέξη στην ίδια σειρά και πρέπει να την χωρίσουμε και να γράψουμε την υπόλοιπη στην από κάτω σειρά.
  - Ύστερα από τα προτακτικά: Αγια-, Αϊ-, γρια-, γερο-, θεια-, κυρα-, μαστρο-, μπαρμπα-, παπα- (δεν τονίζονται).
  - Για να ενώσει δύο λέξεις π.χ. μια επίσκεψη-αστραπή, Άννα-Μαρία
- **Παύλα (–).** Τη βάζουμε στην αρχή της πρότασης, όταν κάποιος μιλάει με έναν άλλο, για να ξεχωρίζουμε τα λόγια του ενός από τα λόγια του άλλου. *– Πού πηγαίνεις;*

  – Στο σχολείο.
- **Διπλή παύλα (– –).** Κλείνουμε λέξεις ή φράσεις, όπως και στην παρένθεση. Π.χ. Ο Πέτρος θα φύγει – ελπίζω – σήμερα.
- **Αποσιωπητικά (…).** Δείχνουν ότι μια πρόταση έμεινε ατέλειωτη, είτε γιατί δε θέλουμε να πούμε κάτι, είτε γιατί η συνέχεια είναι ευκολονόητη, είτε γιατί νιώθουμε έντονα συναισθήματα (λύπη, ντροπή, φόβο κλπ). π.χ. Τι να πω…

ΤΑ ΠΑΘΗ ΤΩΝ ΦΩΝΗΕΝΤΩΝ

1) Έκθλιψη έχουμε όταν χάνεται το τελικό φωνήεν μιας λέξης και η επόμενη λέξη αρχίζει από φωνήεν (α, ε, η, ι, ο, υ, ω).

π.χ. θ**α** αρχίσω - θ' αρχίσω

2) Αποκοπή έχουμε όταν χάνεται το τελικό φωνήεν μιας λέξης, όταν η επόμενη αρχίζει από σύμφωνο. π.χ. δώσ**ε** τα - δώσ' τα

3) Αφαίρεση έχουμε όταν χάνεται το αρχικό φωνήεν μιας λέξης, όταν η προηγούμενη λέξη τελειώνει σε φωνήεν. π.χ. να **έ**ρθω - να 'ρθω

4) Συγκοπή μπορεί να πάθει ένα φωνήεν που βρίσκεται ανάμεσα σε δύο σύμφωνα μέσα στην ίδια λέξη. Π.χ. κορ**υ**φή- κορφή, σ**ι**τάρι- στάρι

5) Συναίρεση έχουμε όταν σε μια λέξη δύο γειτονικά φωνήεντα ενώνονται σε ένα. Π.χ. Νικόλ**αο**ς- Νικόλ<u>α</u>ς, Θ**εο**δώρα-Θ<u>ο</u>δώρα

Η λέξη **μέσα,** παίρνει απόστροφο όταν η επόμενη λέξη αρχίζει από φωνήεν(έκθλιψη), ενώ όταν η επόμενη λέξη αρχίζει από σύμφωνο, δε βάζουμε απόστροφο και το **σ** γίνεται τελικό **ς** (αποκοπή).

Έτσι γράφουμε: μέσα από → μέσ΄ από

μέσα στο → μες στο

Το **και** συχνά χάνει το α και γίνεται **κι** όταν ακολουθεί φωνήεν(έκθλιψη), αλλά δε βάζουμε απόστροφο. και άλλο → κι άλλο

ΤΟ ΤΕΛΙΚΟ «ν»

Μερικές λέξεις διατηρούν το τελικό «ν» και άλλοτε όχι. Οι λέξεις αυτές είναι:

- Το αρσενικό οριστικό και αόριστο άρθρο **το(ν), ένα(ν)** (διατηρούν το «ν» μόνο στον γραπτό λόγο, ενώ στον προφορικό λόγο συνήθως ακολουθούν τον κανόνα)
- Το άρθρο **τη(ν)**
- Η προσωπική αντωνυμία **αυτή(ν), τη(ν)**
- Οι άκλιτες λέξεις **δε(ν), μη(ν)**

Διατηρούν το τελικό της «ν» , όταν η επόμενη λέξη αρχίζει:

1. Από φωνήεν **(α, ε, η, ι, ο, υ, ω)**
2. Από τα δίψηφα σύμφωνα : **μπ ντ γκ τσ τζ**
3. Από τα σύμφωνα : κ, π, τ (μπορείς να θυμάσαι τη λέξη **κάποτ**ε)
4. Από τα διπλά σύμφωνα : **ψ, ξ** (**ψ**ά**ξ**ε)

π.χ. τη βροχή, την τσατσάρα, μην ακούς, δε γνωρίζω, την είδα, τη θυμήθηκα

Διατηρούν πάντα το τελικό «ν»:

- το αρσενικό οριστικό και αόριστο άρθρο **τον, έναν.** *Σε αυτές τις περιπτώσεις διατηρείται πάντα το τελικό ν στον γραπτό λόγο για να ξεχωρίζει από το ουδέτερο. Όμως στον προφορικό λόγο συνήθως προφέρεται μόνο στις περιπτώσεις που ακολουθούν φωνήεντα και τα: κ π τ μπ ντ γκ τσ τζ ξ ψ.*

- η προσωπική αντωνυμία **αυτόν, τον.**
- το επίρρημα **σαν**
- το άρθρο **των**
- η αόριστη αντωνυμία **έναν**

ΤΑ ΚΛΙΤΑ ΜΕΡΗ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

ΟΙ ΠΤΩΣΕΙΣ

Τα ονόματα στο λόγο, παρουσιάζουν διάφορες μορφές, διάφορους τύπους. Οι τύποι αυτοί λέγονται **πτώσεις**. Αυτές είναι τέσσερις:

1) **Ονομαστική**. Με την ονομαστική απαντάμε στην ερώτηση ποιος; τι;
   Παράδειγμα: Ο ήλιος φώτιζε τη γη.
2) **Γενική.** Με την γενική απαντάμε στην ερώτηση τίνος;
   Παράδειγμα: Οι ακτίνες του ήλιου φώτιζαν τη γη.
3) **Αιτιατική.** Με την αιτιατική απαντάμε στην ερώτηση ποιον;
   Παράδειγμα: Κοιτάζαμε τον ήλιο που βασίλευε.
4) **Κλητική.** Με την κλητική καλούμε, φωνάζουμε κάποιον.
   Παράδειγμα: Πού κρύφτηκες ήλιε;

ΤΑ ΑΡΘΡΑ

Άρθρα είναι οι μικρές λέξεις **ο, η, το** και **ένας, μία, ένα** που μπαίνουν μπροστά από τα ουσιαστικά. Έχουμε:

Οριστικά άρθρα είναι τα άρθρα **ο, η, το,** που μας μιλούν για κάτι **ορισμένο** και μας φανερώνουν το γένος των ουσιαστικών και των επιθέτων: αρσενικό (ο), θηλυκό (η) και ουδέτερο (το). Π.χ. **Ο** μαθητής γράφει.

Αόριστα άρθρα είναι τα άρθρα **ένας, μία (μια), ένα,** που δεν μας ορίζουν κάτι συγκεκριμένο (π.χ. ο γιατρός, η δασκάλα, το βιβλίο), αλλά κάτι αόριστο, κάτι αφηρημένο (ένας γιατρός, μία δασκάλα, ένα θρανίο) χωρίς να μας λένε ποιο ακριβώς εννοούν. Π.χ. **Ένας** μαθητής γράφει.

Τα άρθρα έχουν γένη, πτώσεις και αριθμούς και κλίνονται.

Η κλίση του οριστικού άρθρου

Ενικός αριθμός			
	αρσενικό	*θηλυκό*	*ουδέτερο*
Ονομαστική	ο	η	το
Γενική	του	της	του
Αιτιατική	τον	τη(ν)	το
Κλητική	---	---	---

Πληθυντικός αριθμός			
	αρσενικό	*θηλυκό*	*ουδέτερο*
Ονομαστική	οι	οι	τα
Γενική	των	των	των
Αιτιατική	τους	τις	τα
Κλητική	---	---	---

Η κλίση του αόριστου άρθρου

Ενικός αριθμός			
	αρσενικό	*θηλυκό*	*ουδέτερο*
Ονομαστική	ένας	μια	ένα
Γενική	ενός	μιας	ενός
Αιτιατική	έναν	μια	ένα
Κλητική	---	---	---

Δεν έχει πληθυντικό

ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΑ

Ουσιαστικά λέγονται οι λέξεις που μας φανερώνουν **πρόσωπα, ζώα, φυτά** ή **πράγματα, ενέργεια, κατάσταση, ιδιότητα.**

πρόσωπα → δάσκαλος, μωρό, Νίκος, μητέρα
ζώα → λύκος, γάτα, πουλί , ελάφι
φυτά → λεμονιά, ελιά, γιασεμί, πορτοκαλιά
πράγματα → μολύβι, τόπι, γλάστρα, χάρτης
ενέργεια → τρέξιμο, γράψιμο, πλέξιμο, κλάδεμα, μαγείρεμα
κατάσταση → σιωπή, χαρά, αγωνία, ειρήνη, λύπη, ησυχία
ιδιότητα → σοβαρότητα, δικαιοσύνη, φιλία, πονηριά, εξυπνάδα,

Τα ουσιαστικά έχουν:

- **2 <u>αριθμούς</u>**:
  - τον **<u>ΕΝΙΚΟ</u>** αριθμό όταν έχουμε **<u>ένα</u>** ουσιαστικό: ο δάσκαλος
  - τον **<u>ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟ</u>** αριθμό όταν έχουμε **<u>πολλά</u>** ουσιαστικά: οι δάσκαλοι
- **<u>4 πτώσεις:</u>**
  - **Ονομαστική** (Ποιος; Τι;) ο πίνακας
  - **Γενική** (Τίνος; Ποιανού;) του πίνακα
  - **Αιτιατική** (Ποιον; Τι;) τον πίνακα
  - **Κλητική** (όταν καλούμε ή προσφωνούμε κάποιον) πίνακα
- **<u>3 γένη :</u>**
  - **αρσενικό: ο** δάσκαλος
  - **θηλυκό: η** τάξη
  - **ουδέτερο: το** σχολείο

Διακρίνονται σε:

- **ισοσύλλαβα,** όταν έχουν τον ίδιο αριθμό συλλαβών στον ενικό και στον πληθυντικό αριθμό (νικητής – νικητές)
- **ανισοσύλλαβα,** όταν στον πληθυντικό αριθμό έχουν μία συλλαβή παραπάνω (νοικοκύρης – νοικοκύρηδες)

ΚΥΡΙΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΑ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΑ

<u>Κύρια ονόματα</u> είναι τα ουσιαστικά, που μας φανερώνουν ορισμένο πρόσωπο, ζώο, φυτό ή πράγμα και το πρώτο γράμμα τους γράφεται με κεφαλαίο. Κύρια ονόματα είναι:

- ✓ Των **ανθρώπων** (ονόματα και επίθετα): Κατερίνα, Αντρέας,…
- ✓ Των **ζώων**: Ντικ, Μαξ, Ντορής …
- ✓ Των **ημερών** και των **μηνών**: Κυριακή, Ιούνιος, Μάρτιος …
- ✓ Των **γιορτών** και των **αγίων**: Πάσχα, Αγία Ελένη …
- ✓ Των **πόλεων, κρατών, χωριών, βουνών, ποταμών, λιμνών, θαλασσών, οδών, πλατειών** κ.λ.π. : Αθήνα, Ελλάδα, Αξιός, Όλυμπος, Ιόνιο πέλαγος, λίμνη Πλαστήρα, οδός Δερβενακίων, πλατεία Τσαλδάρη…

- ✓ Τα ονόματα των **κατοίκων**: Έλληνας, **Β**έλγος, **Γ**ερμανίδα…
- ✓ **Τίτλοι** εφημερίδων, περιοδικών, βιβλίων, λογοτεχνικών έργων: Ελευθεροτυπία…
- ✓ Ονόματα ιδρυμάτων, υπηρεσιών, έργων τέχνης: Παρθενώνας…
- ✓ Οι λέξεις Θεός, Χριστός, Παναγία, Άγιος, Αγία …

Κοινά ονόματα είναι τα ουσιαστικά, που μας φανερώνουν όλα τα πρόσωπα, τα ζώα, τα φυτά ή τα πράγματα από κάθε είδος.

Π.χ. σκύλος, αγόρι, πόλη …… Γράφονται με **μικρό** γράμμα.

ΚΛΙΣΗ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΩΝ

Α. Αρσενικά

1) Ισοσύλλαβα

α) Σε –ης και -ας

Ενικός αριθμός						
Ονομαστική	ο	εργάτης	μαθητής	άντρας	αγώνας	πίνακας
Γενική	του	εργάτη	μαθητή	άντρα	αγώνα	πίνακα
Αιτιατική	τον	εργάτη	μαθητή	άντρα	αγώνα	πίνακα
Κλητική	-	εργάτη	μαθητή	άντρα	αγώνα	πίνακα
Πληθυντικός αριθμός						
Ονομαστική	οι	εργάτες	μαθητές	άντρες	αγώνες	πίνακες
Γενική	των	εργατών	μαθητών	αντρών	αγώνων	πιν**ά**κων
Αιτιατική	τους	εργάτες	μαθητές	άντρες	αγώνες	πίνακες
Κλητική	-	εργάτες	μαθητές	άντρες	αγώνες	πίνακες

Όπως <u>ο εργάτης</u> κλίνονται τα παροξύτονα: ναύτης, πολίτης, επιβάτης, βιβλιοπώλης, στρατιώτης κ.ά.

Όπως <u>ο μαθητής</u> κλίνονται τα οξύτονα: αγοραστής, νικητής, δανειστής, λογιστής, βουλευτής, σπουδαστής κ.ά.

Όπως <u>ο άντρας</u> κλίνονται τα παροξύτονα: μήνας, λοχίας, επιχειρηματίας, ταμίας κ.ά.

Όπως <u>ο αγώνας</u> κλίνονται τα παροξύτονα: αιώνας, χειμώνας, πατέρας, κανόνας, χαρακτήρας κ.ά.

Όπως <u>ο πίνακας</u> κλίνονται τα προπαροξύτονα: φύλακας, γείτονας, κήρυκας, ελέφαντας, πρόσφυγας, λέκτορας, ρήτορας, Έλληνας, Αγαμέμνονας κ.ά.

β) Οξύτονα, παροξύτονα, προπαροξύτονα σε –ος

Ενικός αριθμός					
Ονομαστική	ο	λαγός	δρόμος	ο άνεμος	ο ανήφορος
Γενική	του	λαγού	δρόμου	του ανέμου	του ανήφορου
Αιτιατική	τον	λαγό	δρόμο	τον άνεμο	τον ανήφορο
Κλητική	-	λαγέ	δρόμε	- άνεμε	- ανήφορε

Πληθυντικός αριθμός					
Ονομαστική	οι	λαγοί	δρόμοι	οι άνεμοι	οι ανήφοροι
Γενική	των	λαγών	δρόμων	των ανέμων	των ανήφορων
Αιτιατική	τους	λαγούς	δρόμους	τους ανέμους	τους ανήφορους
Κλητική	-	λαγοί	δρόμοι	- άνεμοι	- ανήφοροι

Όπως ο λαγός κλίνονται τα οξύτονα: γιατρός, θεός, λαός, σεισμός, καιρός, λογαριασμός, σολομός, χωρισμός κ.ά.

Όπως ο δρόμος κλίνονται τα παροξύτονα: φίλος, γάμος, ήλιος, νόμος, ταχυδρόμος, Βόλος, χώρος, τόπος, κήπος κ.ά.

Όπως ο άνεμος κλίνονται τα προπαροξύτονα: κίνδυνος, άνθρωπος, δήμαρχος, έμπορος, έφορος, διάδρομος, όροφος, πόλεμος, Ιούλιος κ.ά.

Όπως ο ανήφορος κλίνονται τα προπαροξύτονα που διατηρούν τον τόνο σε όλες τις πτώσεις: αντίλαλος, αυλόγυρος, καλόγερος, ανεμόμυλος, χωματόδρομος κ.ά.

- Τα οξύτονα και παροξύτονα ουσιαστικά σε –ος τονίζονται σε όλες τις πτώσεις στην ίδια συλλαβή.
- Τα προπαροξύτονα σε –ος χωρίζονται σε δύο κατηγορίες:
  1) Μερικά κατεβάζουν τον τόνο στην παραλήγουσα στη γενική του ενικού και στην γενική και αιτιατική του πληθυντικού αριθμού,
     π.χ. ο άνθρωπος, του ανθρώπου, των ανθρώπων, τους ανθρώπους.
  2) Κάποια άλλα τονίζονται σε όλες τις πτώσεις στην ίδια συλλαβή, κυρίως:
     - οι σύνθετες και οι πολυσύλλαβες λέξεις
       π.χ. ο λαχανόκηπος, του λαχανόκηπου, των λαχανόκηπων, τους λαχανόκηπους
     - και τα κύρια ονόματα(δηλ. βαφτιστικά, οικογενειακά, τοπωνύμια)
       Π.χ. ο Αλέξανδρος του Αλέξανδρου, ο Γρηγορόπουλος, του Γρηγορόπουλου, ο Ασπρόπυργος, του Ασπρόπυργου

Εξαιρούνται :

- Οι τρισύλλαβες τοπωνυμίες(ονόματα τόπων) συνήθως κατεβάζουν τον τόνο στη γενική. π.χ. ο Όλυμπος-του Ολύμπου, ο Βόσπορος-του Βοσπόρου.
- Κατεβάζουν τον τόνο τα ονόματα των Αγίων και των ιστορικών προσώπων.
  π.χ. οδός Μεγάλου Αλεξάνδρου, Ιερός Ναός Αγίου Νικολάου.
- Κατεβάζουν τον τόνο τα ονόματα των μηνών.
  π.χ. ο Ιανουάριος του Ιανουαρίου, ο Μάρτιος του Μαρτίου κλπ.
- Κατεβάζουν τον τόνο τα οικογενειακά ονόματα των γυναικών.
  π.χ. η κα Παπαδοπούλου, η κα Σιδηροπούλου κλπ.

Μερικές φορές, όμως διατηρούμε στην προπαραλήγουσα τον τόνο σε ουσιαστικά της πρώτης ομάδας ή κατεβάζουμε τον τόνο και σε ουσιαστικά της δεύτερης ομάδας. Αυτό γίνεται για λόγους ***ύφους****:*

δήμαρχος → δήμαρχου και δημάρχου

πονοκέφαλος → πονοκέφαλου και πονοκεφάλου

Μετακίνηση του τόνου → επίσημο ύφος
Μη μετακίνηση του τόνου → ανεπίσημο ύφος

2) Ανισοσύλλαβα σε –ους, -ας, -ής, -ες

Ενικός αριθμός					
Ονομαστική	ο	παππούς	ψαράς	καφετζής	καναπές
Γενική	του	παππού	ψαρά	καφετζή	καναπέ
Αιτιατική	τον	παππού	ψαρά	καφετζή	καναπέ
Κλητική	-	παππού	ψαρά	καφετζή	καναπέ

Πληθυντικός αριθμός					
Ονομαστική	οι	παππούδες	ψαράδες	καφετζήδες	καναπέδες
Γενική	των	παππούδων	ψαράδων	καφετζήδων	καναπέδων
Αιτιατική	τους	παππούδες	ψαράδες	καφετζήδες	καναπέδες
Κλητική	-	παππούδες	ψαράδες	καφετζήδες	καναπέδες

Όπως ο παππούς κλίνονται: Ιησούς, νους κ.ά.

Όπως ο ψαράς κλίνονται: αμαξάς, βοριάς, καστανάς, βραχνάς, λεφτάς, μυλωνάς, χαλβάς, μπελάς, Πειραιάς κ.ά.

Όπως ο καφετζής κλίνονται: ταξιτζής, μπογιατζής, παλιατζής, παπουτσής, βιολιτζής κ.ά.

Όπως ο καναπές κλίνονται: μεζές, καφές, λεκές, πουρές, τενεκές, πανσές κ.ά.

Β. Θηλυκά

1) Ισοσύλλαβα

α) Σε -α

Ενικός αριθμός						
Ονομαστική	η	χαρά	μητέρα	χώρα	θάλασσα	ικανότητα
Γενική	της	χαράς	μητέρας	χώρας	θάλασσας	ικανότητας
Αιτιατική	τη(ν)	χαρά	μητέρα	χώρα	θάλασσα	ικανότητα
Κλητική	-	χαρά	μητέρα	χώρα	θάλασσα	ικανότητα

Πληθυντικός αριθμός						
Ονομαστική	οι	χαρές	μητέρες	χώρες	θάλασσες	ικανότητες
Γενική	των	χαρών	μητέρων	χωρών	θαλασσών	ικανοτ**ή**των
Αιτιατική	τις	χαρές	μητέρες	χώρες	θάλασσες	ικανότητες
Κλητική	-	χαρές	μητέρες	χώρες	θάλασσες	ικανότητες

Όπως η χαρά κλίνονται: ομορφιά, Κηφισιά, δουλειά, σπηλιά κ.ά.

Όπως η μητέρα κλίνονται: εικόνα, ακτίνα, γοργόνα, ασπίδα, ελπίδα, εφημερίδα, ομάδα κ.ά.

Όπως η χώρα κλίνονται: ώρα, ημέρα, γλώσσα, έννοια, απεργία κ.ά.

Όπως η θάλασσα κλίνονται: μέλισσα, αμέλεια, Κέρκυρα, αίθουσα, αλήθεια, μαθήτρια, κ.ά.

Όπως η ικανότητα (κατεβάζουν τον τόνο στη γενική πληθυντικού) κλίνονται: ιδιότητα, δυνατότητα, σάλπιγγα, διώρυγα, σήραγγα, φάλαγγα κ.ά.

Στην παραλήγουσα της γενικής του πληθυντικού τονίζονται όσα λήγουν σε –ίδα, -άδα, -τητα, -όνα (εξαιρούνται: βελόνα, κολόνα)

β) Σε –η (με πληθυντικό σε –ες και -εις)

Ενικός αριθμός						
Ονομαστική	η	ζωή	γνώμη	ζάχαρη	δύναμη	τάξη
Γενική	της	ζωής	γνώμης	ζάχαρης	δύναμης	τάξης
Αιτιατική	τη(ν)	ζωή	γνώμη	ζάχαρη	δύναμη	τάξη
Κλητική	-	ζωή	γνώμη	ζάχαρη	δύναμη	τάξη

Πληθυντικός αριθμός						
Ονομαστική	οι	ζωές	γνώμες	ζάχαρες	δυνάμεις	τάξεις
Γενική	των	ζωών	γνωμών	-	δυνάμεων	τάξεων
Αιτιατική	τις	ζωές	γνώμες	ζάχαρες	δυνάμεις	τάξεις
Κλητική	-	ζωές	γνώμες	ζάχαρες	δυνάμεις	τάξεις

Όπως η ζωή κλίνονται: φωνή, αυγή, Αφρική, γραμμή, αλλαγή, εκλογή, ψυχή, τιμή, αρχή, διακοπή, μηχανή, κ.ά.

Όπως η γνώμη κλίνονται: αγάπη, άκρη, βλάβη, βρύση, δάφνη, δίκη, νίκη, τέχνη, βιβλιοθήκη, επιστήμη, Ευρώπη, μύτη, φήμη κ.ά.

Όπως η ζάχαρη κλίνονται: θύμηση, κάμαρη (καμαρών), σίκαλη, Άρτεμη, κάππαρη κ.ά.

Όπως η δύναμη κλίνονται: κυβέρνηση, απόφαση, αφαίρεση, σύνταξη, άποψη, Ακρόπολη, ανάγνωση, άνοιξη, βάφτιση, δήλωση, μήνυση, θέληση, υπόθεση, ύφεση κ.ά.

Όπως η τάξη κλίνονται: πόλη, σκέψη, γνώση, λύση, πράξη, ψύξη, Άλπεις δύση, κλήση, κλίση, νύξη, τάση, φύση κ.ά.

γ) Σε -ώ

Ενικός αριθμός			
Ονομαστική	η	Αργυρώ	ηχώ
Γενική	της	Αργυρώς	ηχώς/ηχούς
Αιτιατική	την	Αργυρώ	ηχώ
Κλητική	-	Αργυρώ	ηχώ

Αυτά τα ουσιαστικά δεν σχηματίζουν πληθυντικό αριθμό

Όπως η Αργυρώ κλίνονται: Φρόσω, Καλυψώ, Δέσπω, Μάρω κ.ά.

Όπως η ηχώ κλίνονται: φειδώ, πειθώ, Λητώ, Ιεριχώ κ.ά.

2)Ανισοσύλλαβα

Ενικός αριθμός					
Ονομαστική	η	μαμά	γιαγιά	αλεπού	μαϊμού
Γενική	της	μαμάς	γιαγιάς	αλεπούς	μαϊμούς
Αιτιατική	τη(ν)	μαμά	γιαγιά	αλεπού	μαϊμού
Κλητική	-	μαμά	γιαγιά	αλεπού	μαϊμού

Πληθυντικός αριθμός					
Ονομαστική	οι	μαμάδες	γιαγιάδες	αλεπούδες	μαϊμούδες
Γενική	των	μαμάδων	γιαγιάδων	αλεπούδων	μαϊμούδων
Αιτιατική	τις	μαμάδες	γιαγιάδες	αλεπούδες	μαϊμούδες
Κλητική	-	μαμάδες	γιαγιάδες	αλεπούδες	μαϊμούδες

Όπως η μαμά και η γιαγιά κλίνονται: κυρά, νταντά, νονά κ.ά.
Όπως η αλεπού και η μαϊμού κλίνονται: φουφού, πολυλογού, γλωσσού κ.ά.

Γ. Ουδέτερα

1) Ισοσύλλαβα

α) Σε -ο

Ενικός αριθμός						
Ονομαστική	το	βουνό	ζώο	σύννεφο	δωμάτιο	πρόσωπο
Γενική	του	βουνού	ζώου	σύννεφου	δωμα**τί**ου	προ**σώ**που
Αιτιατική	το	βουνό	ζώο	σύννεφο	δωμάτιο	πρόσωπο
Κλητική	-	βουνό	ζώο	σύννεφο	δωμάτιο	πρόσωπο

Πληθυντικός αριθμός						
Ονομαστική	τα	βουνά	ζώα	σύννεφα	δωμάτια	πρόσωπα
Γενική	των	βουνών	ζώων	σύννεφων	δωματίων	προ**σώ**πων
Αιτιατική	τα	βουνά	ζώα	σύννεφα	δωμάτια	πρόσωπα
Κλητική	-	βουνά	ζώα	σύννεφα	δωμάτια	πρόσωπα

Όπως το βουνό κλίνονται: νερό, φτερό, χωριό, ποσό, παλτό, παγωτό κ.ά.
Όπως το ζώο κλίνονται: δέντρο, θηρίο, πλοίο, βιβλίο, θρανίο κ.ά.
Όπως το σύννεφο κλίνονται: λυκόσκυλο, τριαντάφυλλο, κάστανο κ.ά.
Όπως το δωμάτιο, πρόσωπο κλίνονται: θέατρο, αυτοκίνητο, άτομο, μέτωπο, άλογο, εισιτήριο, εξώφυλλο, διαβατήριο, κείμενο, έπιπλο (μετακινούν τον τόνο στη γενική ενικού και πληθυντικού).

β) Σε –ι (-υ), -ος

Ενικός αριθμός					
Ονομαστική	το	παιδί	λουλούδι	βράδυ	δίχτυ
Γενική	του	παιδιού	λουλουδιού	βραδιού	διχτυού
Αιτιατική	το	παιδί	λουλούδι	βράδυ	δίχτυ
Κλητική	-	παιδί	λουλούδι	βράδυ	δίχτυ

Πληθυντικός αριθμός					
Ονομαστική	τα	παιδιά	λουλούδια	βράδια	δίχτυα
Γενική	των	παιδιών	λουλουδιών	βραδιών	διχτυών
Αιτιατική	τα	παιδιά	λουλούδια	βράδια	δίχτυα
Κλητική	-	παιδιά	λουλούδια	βράδια	δίχτυα

Όπως <u>το παιδί</u> κλίνονται: αυτί, βιολί, μαντρί, σκυλί, αρνί, κρασί, φιλί, ψωμί, χαρτί, νησί, πουλί κ.ά.

Όπως <u>το λουλούδι</u> κλίνονται: καλοκαίρι, κορίτσι, αγόρι, βλαστάρι, σπίτι, μπαλκόνι, παπούτσι, χέρι κ.ά.

Τα υποκοριστικά σε –άκι (αρνάκι) και –ούλι συνήθως δεν σχηματίζουν γενική.

Όπως <u>το δίχτυ</u> κλίνονται: στάχυ, δάκρυ (δακρύου - δακρύων), κ.ά.

γ) Σε -ος

	Ενικός αριθμός			Πληθυντικός αριθμός		
Ονομαστική	το	δάσος	μέγεθος	τα	δάση	μεγέθη
Γενική	του	δάσους	μεγέθους	των	δασών	μεγεθών
Αιτιατική	το	δάσος	μέγεθος	τα	δάση	μεγέθη
Κλητική	-	δάσος	μέγεθος	-	δάση	μεγέθη

Όπως <u>το δάσος</u> κλίνονται: λάθος, ύψος, βάρος, μήκος, πλάτος, άνθος, κράτος, Άργος, δάσος, κέρδος, κόστος, άλσος, βέλος, γένος, τέλος, χρέος, πάθος, είδος, πλήθος κ.ά.

Όπως <u>το μέγεθος</u> κλίνονται: έδαφος, στέλεχος, πέλαγος, κέλυφος, έλεος κ.ά.

2) Ανισοσύλλαβα

α) Σε –μα, -ιμο, -ς

Ενικός αριθμός						
Ονομαστική	το	κύμα	μάθημα	τρέξιμο	κρέας	φως
Γενική	του	κύματος	μαθήματος	τρεξίματος	κρέατος	φωτός
Αιτιατική	το	κύμα	μάθημα	τρέξιμο	κρέας	φως
Κλητική	-	κύμα	μάθημα	τρέξιμο	κρέας	φως
Πληθυντικός αριθμός						
Ονομαστική	τα	κύματα	μαθήματα	τρεξίματα	κρέατα	φώτα
Γενική	των	κυμάτων	μαθημάτων	τρεξιμάτων	κρεάτων	φώτων
Αιτιατική	τα	κύματα	μαθήματα	τρεξίματα	κρέατα	φώτα
Κλητική	-	κύματα	μαθήματα	τρεξίματα	κρέατα	φώτα

Όπως <u>το κύμα</u> κλίνονται: σώμα, χρώμα, γράμμα, δέμα, δέρμα, βήμα, αίμα, πράγμα, κλίμα κ.ά.

Όπως <u>το μάθημα</u> κλίνονται: μηχάνημα, ζήτημα, όνομα, ποίημα, πρόβλημα, τηλεγράφημα, σύνταγμα κ.ά.

Όπως <u>το τρέξιμο</u> κλίνονται: δέσιμο, βάψιμο, κλείσιμο, σβήσιμο, χάσιμο, γράψιμο, φταίξιμο κ.ά.

Όπως <u>το κρέας</u> κλίνονται: πέρας, τέρας, γήρας κ.ά.

Όπως <u>το φως</u> κλίνονται: καθεστώς, γεγονός, ημίφως, λυκόφως κ.ά. (στη γενική του ενικού τονίζεται μόνο το φως)

β) Σε –ν, -α, -υ

Ενικός αριθμός					
Ονομαστική	το	περιβάλλον	γάλα	οξύ	δόρυ
Γενική	του	περιβάλλοντος	γάλατος/κτος	οξέος	δόρατος
Αιτιατική	το	περιβάλλον	γάλα	οξύ	δόρυ
Κλητική	-	περιβάλλον	γάλα	οξύ	δόρυ
Πληθυντικός αριθμός					
Ονομαστική	τα	περιβάλλοντα	γάλατα	οξέα	δόρατα
Γενική	των	περιβαλλόντων	γαλάτων	οξέων	δοράτων
Αιτιατική	τα	περιβάλλοντα	γάλατα	οξέα	δόρατα
Κλητική	-	περιβάλλοντα	γάλατα	οξέα	δόρατα

Όπως το περιβάλλον κλίνονται: ενδιαφέρον, προϊόν, καθήκον, παρόν, παρελθόν, συμφέρον, προσόν, φωνήεν κ.ά.

ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΩΝ

α. Ορθογραφικοί κανόνες των αρσενικών

1. Όλα τα αρσενικά ονόματα που τελειώνουν σε **–ος** γράφονται με όμικρον (ο): ο γεωργός, ο κήπος, ο δρόμος, ο λαός κ.λ.π.

2. Όλα τα αρσενικά που τελειώνουν σε **–ης**, γράφονται με ήτα (η) σε όλες τις πτώσεις του ενικού αριθμού: ο μαθητής, ο στρατιώτης, του ναύτη.

3. Όλα τα αρσενικά που, στον ενικό αριθμό, τελειώνουν σε **–ες,** γράφονται με έψιλον (ε): ο καφές, ο ντενεκές, ο πανσές

4. Όλα τα αρσενικά που τελειώνουν, στον πληθυντικό αριθμό, σε –ες, γράφονται με έψιλον (ε): οι μαθητές, οι καθηγητές, οι ποιητές, οι Έλληνες.

5. Όλα τα αρσενικά ονόματα, που στον πληθυντικό αριθμό, τελειώνουν σε **–οι**, γράφονται με όμικρον γιώτα (οι): οι άνθρωποι, οι γεωργοί, οι δρόμοι, οι κήποι

6. Όλα τα αρσενικά ονόματα, που στον πληθυντικό αριθμό, τελειώνουν σε **–εις,** γράφονται με έψιλον γιώτα (ει): οι γονείς, τους γονείς, οι συγγενείς.

7. Όλα τα αρσενικά ονόματα, που τελειώνουν σε **–ώτης** ή **–ωτής**, γράφονται με ωμέγα (ω), όπως: ο στρατιώτης, ο νησιώτης, ο Πειραιώτης, ο πεταλωτής. Εξαιρούνται και γράφονται με όμικρον (ο) τα εξής: ο αγρότης, ο ιππότης, ο δεσπότης.

8. Όλα τα αρσενικά ονόματα, που τελειώνουν σε **–ίτης** ή **–ίδης**, γράφονται με γιώτα (ι), όπως: ο πολίτης, ο τεχνίτης, Πετρίδης, Ιωσηφίδης

Εξαιρούνται και γράφονται με ήτα (η) τα εξής: ο κυβερνήτης, ο αλήτης, ο πλανήτης και με ύψιλον (υ) τα εξής: ο δύτης, ο χύτης και όσα είναι σύνθετα μ' αυτά όπως: ο νεροχύτης, ο λωποδύτης κ.λ.π.

9. Τα ουσιαστικά σε **–ές** και **–ούς** σχηματίζουν την ονοματική πληθυντικού σε –έδες και –ούδες.

π.χ. ο καναπές– οι καναπέδες, ο παππούς – οι παππούδες

β. Ορθογραφικοί κανόνες των θηλυκών

1. Όλα τα θηλυκά που τελειώνουν σε **–η** γράφονται με ήτα (η): η αυλή, η φωνή, η Κική, η φύση κ.λ.π.

2. Όλα τα θηλυκά που τελειώνουν σε **–ος** γράφονται με όμικρον (ο): η οδός, η μέθοδος, η Ρόδος κ.λ.π. Εξαιρείται η Κως.

3. Όλα τα θηλυκά ονόματα που παράγονται από ρήματα που τελειώνουν σε **–εύω** ή **–εύομαι**, γράφονται με έψιλον γιώτα (ει) στην παραλήγουσα: (αντιπροσωπεύω) αντιπροσωπεία, (νηστεύω) νηστεία, (παιδεύω) παιδεία

4. Όλα τα θηλυκά που τελειώνουν σε **–οσύνη** γράφονται με ύψιλον (υ) το –συ και το –ο- με όμικρον (ο): καλοσύνη, αγιοσύνη, δικαιοσύνη, ιεροσύνη, ευγνωμοσύνη κ.λ.π.

5. Όλα τα θηλυκά ουσιαστικά που τελειώνουν σε **–ισσα** ή **–ησσα** γράφονται με δύο σίγμα (σσ): διδασκάλισσα, βασίλισσα, γόησσα, κ.λ.π. Εξαιρούνται: Λάρισα, σάρισα (μακεδονικό δόρυ), λύσσα.

6. Όλα τα θηλυκά που τελειώνουν σε **–ότητα** γράφονται με όμικρον (ο): ανθρωπότητα, βεβαιότητα, απλότητα, γενναιότητα κ.λ.π.

7. Όλα τα θηλυκά που τελειώνουν σε **–ω** γράφονται με ωμέγα (ω): η Δέσπω, η Φρόσω, η Βάσω, η ηχώ κ.λ.π.

8. Όλα τα θηλυκά ονόματα που τελειώνουν σε **–ια** γράφονται με γιώτα (ι): σημασία, Μαρία, φωλιά κ.λ.π. Εξαιρούνται και γράφονται με –ει- όσα από αυτά τονίζονται στην προπαραλήγουσα: συνήθεια, αλήθεια, ευγένεια

γ. Ορθογραφικοί κανόνες των ουδέτερων

1. Όλα τα ουδέτερα ονόματα που τελειώνουν σε **–ο** γράφονται με όμικρον (ο): το βιβλίο, το μήλο, το σχολείο, το φυτό κ.λ.π.

2. Όσα ουδέτερα ονόματα τελειώνουν σε **–ος**, γράφονται με όμικρον (ο): το δάσος, το κράτος, το έθνος, το ύψος, το πέλαγος κ.λ.π.

Τα ουδέτερα σε –ος σχηματίζουν την ονομαστική του πληθυντικού σε –η και γράφονται με ήτα (η). π.χ. το άνθος – τα άνθη, τα εδάφη

3. Όλα τα ουδέτερα ονόματα που τελειώνουν στον ενικό αριθμό σε **–ι** γράφονται με γιώτα (ι) σε όλες τις πτώσεις: το παιδί, του παιδιού, τα παιδιά, το χέρι, το μάτι, το χελιδόνι κ.λ.π. Εξαιρούνται και γράφονται με ύψιλον (υ) τα εξής: το βράδυ, το δάκρυ, το στάχυ, το δόρυ, το δίχτυ, το οξύ.

4. Τα ουδέτερα ονόματα που τελειώνουν σε **–τήριο,** γράφονται στο –τη με ήτα (η) και στο –ρι με γιώτα (ι): το καθαριστήριο, το πλυντήριο, το εισιτήριο κ.λ.π. Εξαιρούνται το μαρτύριο και το κτίριο.

5. Όλα τα ουδέτερα που τελειώνουν σε **–ξιμο, -σιμο, -ψιμο,** γράφονται με γιώτα (ι): το πλέξιμο, το λούσιμο, το γράψιμο, το πλύσιμο, το ντύσιμο

6. Τα ουδέτερα ουσιαστικά σε **–είο,** γράφονται με ει. Τονίζονται στην παραλήγουσα και δηλώνουν τόπο, αρχή, υπηρεσία και τα πρόσωπα που την

αποτελούν. π.χ. σχολείο, γραφείο, κουρείο, αρχηγείο, διδασκαλείο, εφετείο, λιμεναρχείο, στρατοδικείο, σωματείο

Ε ξ α ι ρ ο ύ ν τ α ι και δε γράφονται με ει, αν και τονίζονται στην παραλήγουσα, τα ουσιαστικά κρύο, πλοίο, βιβλίο, θρανίο, θηρίο κ.ά.

7. Τα ουσιαστικά σε **–μα** σχηματίζουν την ονομαστική του πληθυντικού σε -ματα. π.χ. το βήμα – τα βήματα

8. Τα ουσιαστικά σε **– ήμα** γράφονται με η. π.χ. το μηχάνημα – τα μηχανήματα αλλά το ίδρυμα – τα ιδρύματα και το μήνυμα – τα μηνύματα

9. Τα ουσιαστικά σε **–ας, -ος** και **–ως** σχηματίζουν την ονομαστική πληθυντικού σε –τα. π.χ. το κρέας – τα κρέατα,
το γεγονός – τα γεγονότα,
το φως – τα φώτα

10. Τα ουσιαστικά σε **–ον, -αν** και **–εν** σχηματίζουν την ονομαστική του πληθυντικού σε –οντα, -αντα, -εντα. π.χ. το προϊόν – τα προϊόντα
το σύμπαν – τα σύμπαντα
το φωνήεν – τα φωνήεντα

ΤΑ ΕΠΙΘΕΤΑ

Επίθετα είναι οι λέξεις που μας δείχνουν μια ιδιότητα (σχήμα, χρώμα, υλικό, μέγεθος, γεύση κ.ά.) των ουσιαστικών (δηλαδή περιγράφουν τα ουσιαστικά). Π.χ. ***κοντός*** άνθρωπος, ***όμορφη*** τάξη, ***καλό*** παιδί

Κάθε επίθετο έχει 3 γένη: ***αρσενικό(ο)***, ***θηλυκό(η)*** και ***ουδέτερο(το)***.

Π.χ. ο καλός , η καλή, το καλό
ο βαρύς, η βαριά, το βαρύ
ο τεμπέλης, η τεμπέλα, το τεμπέλικο
ο γλυκό, η γλυκιά, το γλυκό
ο καφετής, η καφετιά, το καφετί
ο υπναράς, η υπναρού, το υπναράδικο

ΚΛΙΣΗ ΕΠΙΘΕΤΩΝ

Κλίνονται όπως και τα ουσιαστικά. Είναι πάντα στο ίδιο γένος, αριθμό και πτώση με τα ουσιαστικά που συνοδεύουν.

Ενικός αριθμός			
Ονομαστική	ο καλός	η καλή	το καλό
Γενική	του καλού	της καλής	του καλού
Αιτιατική	τον καλό	τη καλή	το καλό
Κλητική	- καλέ	- καλή	- καλό

Πληθυντικός αριθμός			
Ονομαστική	οι καλοί	οι καλές	τα καλά
Γενική	των καλών	των καλών	των καλών
Αιτιατική	τους καλούς	τις καλές	τα καλά
Κλητική	- καλοί	- καλές	- καλά

Έτσι κλίνονται: αραιός, μαύρος, ακριβός και όμορφος, έτοιμος, ελεύθερος, πράσινος, ήσυχος, άρρωστος, άσχημος, έξυπνος, φρόνιμος, άνετος, επικίνδυνος, χειμωνιάτικος

Ενικός αριθμός			
Ονομαστική	ο βαρύς	η βαριά	το βαρύ
Γενική	του βαριού/του βαρύ	της βαριάς	του βαριού/ του βαρύ
Αιτιατική	τον βαρύ	τη βαριά	το βαρύ
Κλητική	- βαρύ	- βαριά	- βαρύ
Πληθυντικός αριθμός			
Ονομαστική	οι βαριοί	οι βαριές	τα βαριά
Γενική	των βαριών	των βαριών	των βαριών
Αιτιατική	τους βαριούς	τις βαριές	τα βαριά
Κλητική	- βαριοί	- βαριές	- βαριά

Έτσι κλίνονται: ελαφρύς, βαθύς, μακρύς, παχύς, πλατύς, φαρδύς, τραχύς κ.ά.

Ενικός αριθμός			
Ονομαστική	ο καφετής	η καφετιά	το καφετί
Γενική	του καφετή/του καφετιού	της καφετιάς	του καφετιού
Αιτιατική	τον καφετή	την καφετιά	το καφετί
Κλητική	- καφετή	- καφετιά	- καφετί
Πληθυντικός αριθμός			
Ονομαστική	οι καφετιοί	οι καφετιές	τα καφετιά
Γενική	των καφετιών	των καφετιών	των καφετιών
Αιτιατική	τους καφετιούς	τις καφετιές	τα καφετιά
Κλητική	- καφετιοί	- καφετιές	τα καφετιά

Έτσι κλίνονται: σταχτής, βυσσινής, θαλασσής, κεραμιδής, τριανταφυλλής, χρυσαφής κ.ά.

Ενικός αριθμός			
Ονομαστική	ο τεμπέλης	η τεμπέλα	το τεμπέλικο
Γενική	του τεμπέλη	της τεμπέλας	του τεμπέλικου
Αιτιατική	τον τεμπέλη	την τεμπέλα	το τεμπέλικο
Κλητική	- τεμπέλη	- τεμπέλα	- τεμπέλικο

Πληθυντικός αριθμός			
Ονομαστική	οι τεμπέληδες	οι τεμπέλες	τα τεμπέλικα
Γενική	των τεμπέληδων	-	των τεμπέλικων
Αιτιατική	τους τεμπέληδες	τις τεμπέλες	τα τεμπέλικα
Κλητική	- τεμπέληδες	- τεμπέλες	- τεμπέλικα

Έτσι κλίνονται: γκρινιάρης, τσιγκούνης, ζηλιάρης, κλαψιάρης, πεισματάρης, φοβητσιάρης, κοντούλης, μικρούλης, φτωχούλης, κουτσομπόλης κ.ά.

Το επίθετο πολύς

Ενικός αριθμός			
Ονομαστική	ο πολύς	η πολλή	το πολύ
Γενική	του πολύ/του πολλού	της πολλής	του πολύ/του πολλού
Αιτιατική	τον πολύ	την πολλή	το πολύ
Κλητική	-	-	-
Πληθυντικός αριθμός			
Ονομαστική	οι πολλοί	οι πολλές	τα πολλά
Γενική	των πολλών	των πολλών	των πολλών
Αιτιατική	τους πολλούς	τις πολλές	τα πολλά
Κλητική	(πολλοί)	(πολλές)	(πολλά)

*Από το επίθετο **πολύς** παράγεται το επίρρημα **πολύ**, που χρησιμοποιείται στον ενικό αριθμό, και το επίρρημα **πολλά,** που χρησιμοποιείται στον πληθυντικό αριθμό.*

π.χ. Έφτασα στην Αθήνα πολύ αργά. Δεν ξέρω πολλά γι' αυτό το θέμα.

*Το επίρρημα **πολύ** μπαίνει μπροστά από επίθετο ή από άλλο επίρρημα για να σχηματίσει τον υπερθετικό βαθμό των παραθετικών ή συνοδεύει ρήμα.*

π.χ. Είσαι πολύ κομψή μ' αυτό το φόρεμα. Ήρθε πολύ αργά και δεν πρόλαβε. Έφαγα πολύ.

*Το επίθετο **πολλή** μπαίνει μπροστά από τα θηλυκά ουσιαστικά. Αν όμως ακολουθεί θηλυκό επίθετο, τότε μπαίνει το επίρρημα πολύ.*

π.χ. Ρίχνει πολλή βροχή. Ρίχνει πολύ δυνατή βροχή.

ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ ΕΠΙΘΕΤΩΝ

1. Τα επίθετα που τελειώνουν σε **–αιος** γράφονται όλα σχεδόν, με άλφα γιώτα (αι): ωραίος, αρχαίος, ακέραιος.

   Εξαιρούνται: νέος, στερεός, θεός, ημίθεος, ανίδεος, υπόχρεος.
2. Όλα τα επίθετα που τελειώνουν σε **–ιμος, -ινος** και **–ικος**, γράφονται με γιώτα (ι): ωφέλιμος, χρήσιμος, θερινός, αληθινός, πρωινός, μαγικός, ελληνικός.

   Εξαιρούνται:

   α) από τα σε –ιμος τα εξής: άσχημος, διάσημος, άσημος, επίσημος, έτοιμος, εύθυμος, λιπόθυμος, πρόθυμος, ομώνυμος, ετερώνυμος, ανώνυμος, περίφημος, έρημος, περίφημος, επώνυμος.

   β) από τα σε –ινος τα εξής: φωτεινός, σκοτεινός, ελεεινός, υγιεινός, ορεινός, ταπεινός, φτηνός, κοινός, βορεινός, επικίνδυνος, ακίνδυνος, υπεύθυνος, ανεύθυνος, επώδυνος, ανώδυνος, χαρμόσυνος.

   γ) Τέλος, από τα σε –ικος τα ακόλουθα: δανεικός, θηλυκός, γλυκός.
3. Όλα τα επίθετα που τελειώνουν σε **–ωτος, –ωπος, –ωρος** γράφονται με ωμέγα (ω): αμόρφωτος, νωπός, σκυθρωπός, πρόωρος
4. Όλα τα επίθετα που τελειώνουν σε **–ερός** γράφονται με έψιλο (ε): τυχερός, βροχερός, θλιβερός, δροσερός.
5. Τα επίθετα που παράγονται <u>από κύρια ονόματα</u> γράφονται με μικρό το πρώτο τους γράμμα. Π.χ. Ελλάδα – ελληνικός, Κυριακή – κυριακάτικος.
6. Το επίθετο **πολύς – πολλή –πολύ**, γράφεται:

   α) με ένα λ και υ στην ονομαστική και αιτιατική του ενικού αριθμού του αρσενικού και ουδέτερου γένους. π.χ. πολύς κόσμος, πολύ κρύο

   β) με δύο λ στο θηλυκό του ενικού αριθμού και στα τρία γένη του πληθυντικού αριθμού. π.χ. πολλή ζέστη, πολλές γυναίκες
7. Τα επίθετα που τελειώνουν σε **–λέος** γράφονται με έψιλον (ε): θαρραλέος, γηραλέος, ρωμαλέος. Εξαιρούνται: κεφαλαίος, επιπόλαιος, παλαιός.
8. Τα επίθετα που τελειώνουν σε **–ηρός, -ηρή, -ηρό** γράφονται με η.

   π.χ. ζωηρός, ζωηρή, ζωηρό

   Εξαιρούνται: αλμυρός, γλαφυρός, ισχυρός, αργυρός, κ.ά.

9. Τα επίθετα που τελειώνουν σε **–ίσιος, -ίσια, -ίσιο** γράφονται με ι.
π.χ. βουνίσιος, βουνίσια, βουνίσιο
Εξαιρούνταιτα : γνήσιος, ημερήσιος, ετήσιος, κ.ά.
10. Το θηλυκό των επιθέτων σε **–ός, -ιά, -ό,** γράφεται στον πληθυντικό χωρίς το **ι.** π.χ. η γλυκιά – οι γλυκές, η ξανθιά – οι ξανθές
Αρκετά επίθετα σε –ός, -ιά, -ό, σχηματίζουν τα θηλυκά σε **-ιά** και σε **–ή.**
π.χ. η ξανθιά – η ξανθή, η κακιά – η κακή
11. Τα επίθετα που τελειώνουν σε **–ύς, - ιά, -ύ** διατηρούν το υ της κατάληξης μόνο στην ονομαστική, αιτιατική και κλητική του ενικού του αρσενικού και ουδέτερου γένους. Στις άλλες πτώσεις γράφονται με ι.
π.χ. ο βαθύς – (του βαθιού) – το βαθύ- βαθύ, το βαθύ – (του βαθιού) – το βαθύ- βαθύ
οι βαθιοί – οι βαθιές – τα βαθιά
12. Τα επίθετα που τελειώνουν σε **–ής, -ιά, -ί** διατηρούν το η της κατάληξης μόνο στην ονομαστική, αιτιατική και κλητική του ενικού του αρσενικού γένους. Στις άλλες πτώσεις γράφονται με ι. π.χ. ο σταχτής – (του σταχτιού) – το σταχτή – σταχτή, οι σταχτιοί – οι σταχτιές – τα σταχτιά
13. Όλα τα επίθετα που τελειώνουν σε **–τέος** γράφονται με έψιλον (ε): προσθετέος, αφαιρετέος, πολλαπλασιαστέος, κ.λ.π. Εξαιρείται: τελευταίος.
14. Όλα τα επίθετα που τελειώνουν σε **–είος** γράφονται με έψιλον γιώτα (ει): ανδρείος, γυναικείος, αστείος κ.λ.π. Εξαιρούνται: κρύος, γελοίος.

ΠΑΡΑΘΕΤΙΚΑ ΕΠΙΘΕΤΩΝ (Βαθμοί επιθέτων)

Πολλές φορές, όταν συγκρίνουμε ουσιαστικά, βάζουμε το επίθετο σε διαφορετικούς τύπους. Π.χ. - Ο Κώστας είναι <u>ψηλός</u>. (δεν υπάρχει σύγκριση)
- Ο Κώστας είναι <u>ψηλότερος</u> από τον Αντρέα. (σύγκριση)
ή Ο Κώστας είναι <u>πιο ψηλός</u> από τον Αντρέα
- Ο Κώστας είναι <u>ψηλότατος</u>. (σύγκριση με όλους)
ή (Ο Κώστας είναι ο πιο ψηλός στην τάξη)

Οι τύποι αυτοί είναι **οι βαθμοί** των επιθέτων και είναι 3:
Ο θετικός, ο συγκριτικός, και ο υπερθετικός.
α) **Ο θετικός βαθμός**, (είναι τα επίθετα που ξέρουμε), μας δείχνει πώς είναι το ουσιαστικό: **<u>ψηλός</u>**. Ο Γιάννης είναι ψηλός.
β) **Ο συγκριτικός βαθμός** συγκρίνει δυο ουσιαστικά: **<u>ψηλότερος</u>**
Ο Γιάννης είναι ψηλότερος από εμένα.

γ) **Ο υπερθετικός βαθμός** μας δείχνει πως το ουσιαστικό είναι στο μεγαλύτερο βαθμό απ' όλα τ' άλλα ουσιαστικά: **ψηλότατος**

Ο Γιάννης είναι ψηλότατος.

Σχηματισμός παραθετικών

1. **Ο θετικός βαθμός** είναι τα γνωστά σου επίθετα: καλός, όμορφος, ψηλός.
2. **Ο συγκριτικός βαθμός** τελειώνει σε **-τερος**, **-τερη**, **-τερο** ή γίνεται με τις λέξεις: **πιο + θετικός βαθμός**: καλύτερος ή πιο καλός, ψηλότερος ή πιο ψηλός
3. **Ο υπερθετικός βαθμός** διακρίνεται σε:

- Σχετικό υπερθετικό βαθμό όπου το επίθετο φανερώνει ότι ένα ουσιαστικό έχει ένα γνώρισμα σε μεγαλύτερο βαθμό από όλα τα όμοιά του (γίνεται σύγκριση). Σχηματίζεται με τις λέξεις:
  ο + συγκριτικός βαθμός (ο ψηλότερος), ο + πιο + θετικός βαθμός (ο πιο ψηλός)
- Απόλυτο υπερθετικό βαθμό όπου το επίθετο φανερώνει ότι ένα ουσιαστικό έχει ένα γνώρισμα σε πολύ μεγάλο βαθμό, χωρίς να γίνεται σύγκριση με άλλα ουσιαστικά. Τελειώνει σε **-τατος**, **-τατη**, **-τατο** ή γίνεται με τις λέξεις: **πολύ (ή πολύ πολύ)+ θετικός βαθμός** : ψηλότατος ή πολύ ψηλός

Θετικός βαθμός	**Συγκριτικός βαθμός**	**Σχετικός Υπερθετικός βαθμός**	**Απόλυτος Υπερθετικός βαθμός**
ψηλός	ψηλότερος ή πιο ψηλός	ο ψηλότερος ή ο πιο ψηλός	ψηλότατος ή πολύ ψηλός

Τα παραθετικά των επιθέτων σε –ύς, -ιά, -ύ σχηματίζονται με την κατάληξη **–ύτερος, -ύτατος, -ύτατο** (πλατύτερος, πλατύτατος)

Ανώμαλα παραθετικά

Θετικός βαθμός	**Συγκριτικός βαθμός**	**Σχετικός Υπερθετικός βαθμός**	**Απόλυτος Υπερθετικός βαθμός**
καλός	καλύτερος	ο καλύτερος	άριστος
κακός	χειρότερος	ο χειρότερος	-
πολύς	περισσότερος	ο περισσότερος	-
λίγος	λιγότερος	ο λιγότερος	ελάχιστος

μικρός	μικρότερος	ο μικρότερος	ελάχιστος
μεγάλος	μεγαλύτερος	ο μεγαλύτερος	μέγιστος

- Μερικά παραθετικά δεν έχουν θετικό βαθμό:
  κατώτερος- κατώτατος, ανώτερος – ανώτατος
- Μερικά άλλα δεν έχουν ούτε θετικό ούτε υπερθετικό:
  προτιμότερος, προγενέστερος, μεταγενέστερος
- Δεν έχουν συγκριτικό και υπερθετικό βαθμό τα επίθετα που σημαίνουν:

- **Ύλη**: ασημένιος, ξύλινος, χάρτινος, πήλινος, γυάλινος, μάλλινος…
- **Καταγωγή ή συγγένεια**: αδερφικός, καλαματιανός, κρητικός, πατρικός …
- **Τόπο:** βουνίσιος, καμπίσιος, στεριανός, θαλασσινός, ορεινός…
- **Χρόνο**: γήινος, χθεσινός, αυριανός, καθημερινός, σημερινός, καλοκαιρινός, χειμωνιάτικος …
- **Κατάσταση που δεν αλλάζει**: ολόκληρος, μισός, ζωντανός, άδειος, πρωτότοκος, δευτερότοκος, απέραντος, αθάνατος, ακίνητος, βυσσινής, άπειρος, μοιραίος, μοναδικός, τελικός…
- **Κάποια παράγωγα που έχουν πρόθυμα α- ή ξε-** : άγνωστος, ξεκάρφωτος **ή με κάποια παραγωγικά επιθήματα (-άρης / -ούρης,** π.χ. «ζηλιάρης / λιγούρης).

Δεν πρέπει να μπερδεύουμε τους δύο τρόπους και να χρησιμοποιούμε το επίρρημα πιο μαζί με την κατάληξη – ότερος. Δηλαδή είναι λάθος να λέμε: πιο ψηλότερος, πιο μεγαλύτερος, πιο μικρότερο! Το σωστό είναι : ψηλότερος ή πιο ψηλός, μεγαλύτερος ή πιο μεγάλος, μικρότερο ή πιο μικρό!!!

ΤΑ ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΑ

Αριθμητικά είναι οι λέξεις που μας φανερώνουν έναν αριθμό, μια σειρά, ή γενικά μια αριθμητική έννοια. Χωρίζονται σε δυο ομάδες:
Τα αριθμητικά ουσιαστικά και τα αριθμητικά επίθετα.

- Τα **αριθμητικά ουσιαστικά**, είναι τα ουσιαστικά που μας φανερώνουν με μια λέξη ένα σύνολο από πρόσωπα, ζώα ή πράγματα. Έχουν την κατάληξη **–άδα** και δείχνουν μια συγκεκριμένη ποσότητα από μονάδες. Π.χ. μία πεντάδα παιδιά, ή μια δεκάδα παιδιά, ή μια εικοσάδα παιδιά
- Τα **αριθμητικά επίθετα**, είναι τα επίθετα που φανερώνουν ποσοτική ή αριθμητική σχέση ή έννοια του ουσιαστικού στο οποίο αναφέρονται. Π.χ. ένας –δύο- τρεις μαθητές, πρώτος– τρίτος– δέκατος –εικοστός στη σειρά, διπλάσιος –

πενταπλάσιος – δεκαπλάσιος κόπος. Ανάλογα με τη σημασία τους, χωρίζονται σε: **απόλυτα, τακτικά, πολλαπλασιαστικά και αναλογικά.**

α) Απόλυτα αριθμητικά είναι τα επίθετα που μας φανερώνουν ένα συγκεκριμένο αριθμό. Π.χ. Είδα <u>ένα</u> σπίτι, <u>μία</u> φίλη μου, <u>ένα</u> φίλο.

Όλοι οι αριθμοί είναι απόλυτα αριθμητικά επίθετα. Τα απόλυτα αριθμητικά <u>από το 13 ως το 19</u> γράφονται με <u>μία λέξη</u>, ενώ από το 21 και πάνω με δύο, εκτός από τα πολλαπλάσια του 10, που γράφονται με μία.

Το αριθμητικό **ένα** κλίνεται και στα τρία γένη αλλά μόνο στον ενικό αριθμό, ενώ τα αριθμητικά **τρία** και **τέσσερα** κλίνονται μόνο στον πληθυντικό αριθμό και στις πτώσεις ονομαστική, γενική και αιτιατική. Τα αριθμητικά τρία και τέσσερα χρησιμοποιούν τους ίδιους τύπους για το αρσενικό και το θηλυκό.

ένας μια, ένα

	Ενικός αριθμός		
	αρσενικό	**θηλυκό**	**ουδέτερο**
ονομαστική	ένας	μία, μια	ένα
γενική	ενός	μιας	ενός
αιτιατική	ένα(ν)	μία, μια	ένα

τρεις, τέσσερις

	Πληθυντικός αριθμός			
	αρσενικό και θηλυκό	**ουδέτερο**	**αρσενικό και θηλυκό**	**ουδέτερο**
ονομαστική	τρεις	τρία	τέσσερις	τέσσερα
γενική	τριών	τριών	τεσσάρων	τεσσάρων
αιτιατική	τρεις	τρία	τέσσερις	τέσσερα

Τα απόλυτα αριθμητικά δύο ή δυο και από το πέντε μέχρι το εκατό δεν κλίνονται, αλλά διατηρούν τον ίδιο τύπο σε όλα τα γένη και σε όλες τις πτώσεις. π.χ. οι εκατό άνδρες, των εκατό ανδρών, τα εκατό παιδιά

Τα απόλυτα αριθμητικά που δηλώνουν εκατοντάδες (π.χ. διακόσια, τρακόσια) έχουν τρία γένη και κλίνονται μόνο στον πληθυντικό αριθμό όπως τα αντίστοιχα με αυτά επίθετα.

π.χ. διακόσιοι – διακόσιες – διακόσια χίλιοι – χίλιες – χίλια

β) Τακτικά λέγονται τα αριθμητικά επίθετα που φανερώνουν τη σειρά, την τάξη των ουσιαστικών. Π.χ. Ο πρώτος μαθητής, η δεύτερη μέρα, η έκτη τάξη, ο δωδέκατος μήνας, ο δέκατος πέμπτος όροφος, ο εικοστός αιώνας. Τα τακτικά αριθμητικά επίθετα έχουν τρία γένη, τελειώνουν σε –ος, -η, -ο και κλίνονται όπως τα επίθετα σε –ος, -η, -ο. Τα τακτικά αριθμητικά από το 13 και πάνω γράφονται με δύο λέξεις, εκτός από τα πολλαπλάσια του 10 που γράφονται με μία. Οι καταλήξεις τους είναι: -ος, -η, -ο.

Αριθμός	**Απόλυτο αριθμητικό**	**Τακτικό αριθμητικό**
1	ένας-μία- ένα	πρώτος, -η, -ο
2	δύο-δυο	δεύτερος, -η, -ο
3	τρεις-τρία	τρίτος. -η, -ο
4	τέσσερις-τέσσερα	τέταρτος, -η, -ο
5	πέντε	πέμπτος, -η, -ο
6	έξι	έκτος, -η, -ο
7	επτά	έβδομος, -η, -ο
8	οκτώ	όγδοος. -η, -ο
9	**εννιά-εννέα**	**ένατος**, -η, -ο
10	δέκα	δέκατος, -η, -ο
11	έντεκα	εντέκατος, -η, -ο
12	δώδεκα	δωδέκατος, -η, -ο
13	δεκατρία	δέκατος τρίτος, -η, -ο
20	είκοσι	εικοστός, -ή, -ό
21	είκοσι ένας (μία, ένα)	εικοστός πρώτος –η –ο
22	είκοσι δύο	εικοστός δεύτερος –η –ο
30	τριάντα	τριακοστός ή –ό
40	σαράντα	τεσσαρακοστός, -ή, -ό
50	πενήντα	πεντηκοστός –ή –ό
60	εξήντα	εξηκοστός –ή –ό
70	εβδομήντα	εβδομηκοστός ή –ό
80	ογδόντα	ογδοηκοστός –ή –ό
90	ενενήντα	ενενηκοστός –ή –ό
100	εκατό	εκατοστός –ή –ό
101	εκατόν ένας (μία, ένα)	εκατοστός πρώτος –η –ο
102	εκατό δύο	εκατοστός δεύτερος –ή –ό
200	διακόσιοι –ες –α	διακοσιοστός –ή –ό

300	τριακόσιοι –ες –α	τριακοσιοστός –ή -ό
400	τετρακόσιοι –ες –α	τετρακοσιοστός –ή –ό
500	πεντακόσιοι –ες –α	πεντακοσιοστός –ή –ό
600	εξακόσιοι –ες –α	εξακοσιοστός –ή –ό
700	εφτακόσιοι –ες –α	εφτακοσιοστός –ή –ό
800	οχτακόσιοι –ες –α	οχτακοσιοστός –ή –ό
900	εννιακόσιοι –ες –α	εννιακοσιοστός –ή –ό
1.000	χίλιοι, χίλιες, χίλια	χιλιοστός –ή –ό
2.000	δύο χιλιάδες	δισχιλιοστός –ή –ό
10.000	δέκα χιλιάδες	δεκακισχιλιοστός – ή – ό
100.000	εκατό χιλιάδες	εκατοντακισχιλιοστός –ή –ό
1.000.000	ένα εκατομμύριο	εκατομμυριοστός –ή –ό
1.000.000.000	ένα δισεκατομμύριο	δισεκατομμυριοστός –ή –ό

γ) Πολλαπλασιαστικά λέγονται τα αριθμητικά επίθετα που φανερώνουν από πόσα απλά μέρη αποτελείται κάτι. Π.χ. απλός κόμπος, διπλός κόπος, τριπλή προσπάθεια. Παίρνουν τις καταλήξεις –πλός, -πλή, -πλό.

δ) Αναλογικά λέγονται τα αριθμητικά επίθετα που φανερώνουν πόσες φορές ένα ποσό είναι μεγαλύτερο από ένα άλλο.

Π.χ. Αυτός είναι διπλάσιος σε ύψος από τον άλλο.

Ορθογραφία των αριθμητικών:

1. Το απόλυτο αριθμητικό **εννέα** ή **εννιά** γράφεται νε δύο **ν**, καθώς και όλες οι σύνθετες λέξεις που περιέχουν μέσα τους ολόκληρη τη λέξη εννέα ή εννιά. π.χ. δεκαεννέα, εννιακόσια, εννεαπλάσιος.

Προσοχή!! Γράφονται με ένα ν τα αριθμητικά ένατος, ενενηκοστός, ενενηνταπλάσιος, ενενήντα.

2. Τα σύνθετα που έχουν δεύτερο συνθετικό τη λέξη **μισός** γράφονται στη λήγουσα με **ι.** Δεν ακολουθούν τον κανόνα και γράφονται με **η** όσα έχουν πρώτο συνθετικό το αρσενικό **ένας** και το θηλυκό **μία:** ενάμισ**ης** χρόνος, μιάμισ**η** ώρα, ενάμισι λίτρο, δυόμισι λίτρα, τρεισήμισι μέρες, τριάμισι καρπούζια τεσσερισήμισι αιώνες, τεσσεράμισι λεπτά, πεντέμισι, εξήμισι, εφτάμισι, οχτώμισι

Στη σύνθεση με άλλα αριθμητικά (που μένουν πάντα άκλιτα) το επίθετο μισός παίρνει και για τα τρία γένη τον άκλιτο τύπο -ήμισι έπειτα από σύμφωνο και –μισι έπειτα από φωνήεν π.χ. τρεισήμισι ώρες, δυόμισι χρόνια.

3. Πολλές φορές χρησιμοποιούμε τα αριθμητικά σαν πρώτα συνθετικά και σχηματίζουμε σύνθετες λέξεις. Η μορφή που μπορούν να πάρουν τα απόλυτα αριθμητικά στις σύνθετες λέξεις είναι:

Αριθμητικό	**γίνεται**	**παράδειγμα**
ένας, μία ένα	μονό-	μονόδρομος
Δύο	δι-(εξαιρούνται δυάδα, δυάρι)	δίκοπο
	δισ-	δισέγγονος
Τρία	τρι-	τρίγωνο
	τρισ-	τρισχαριτωμένος
τέσσερα	τετρα-	τετράγωνος

Από το πέντε ως το ενενήντα εννέα έχουν συνδετικό φωνήεν α.
πέντε-πεντ**ά**γωνο, επτά-επτ**ά**γωνο, εξήντα-εξηντ**ά**χρονος κτλ.

- Αν θέλουμε να γράψουμε με συντομία ένα τακτικό αριθμητικό επίθετο, γράφουμε τον αριθμό στον οποίο αντιστοιχεί και πάνω δεξιά του αριθμού την κατάληξη του επιθέτου στο σωστό γένος. πρώτος – 1ος, δεύτερη – 2η

ΟΙ ΑΝΤΩΝΥΜΙΕΣ

Αντωνυμίες λέγονται οι λέξεις που μπαίνουν στη θέση ονομάτων (ουσιαστικά, επίθετα).

Τα είδη των αντωνυμιών

α) Οι αόριστες αντωνυμίες

Αόριστες λέγονται οι αντωνυμίες που φανερώνουν ένα πρόσωπο ή ένα πράγμα αόριστα, αφηρημένα χωρίς να το ορίζουν. Αυτές είναι:

1) Ένας, μια, ένα (κλίνεται μόνο στον ενικό αριθμό και είναι ίδια με το αριθμητικό και με το αόριστο άρθρο)

2) Κάθε (δεν κλίνεται και συνηθίζεται να χρησιμοποιείται σαν επίθετο)
καθένας, καθεμιά (καθεμία), καθένα (κλίνεται μόνο στον ενικό αριθμό)

3) Κάποιος, κάποια, κάποιο.

4) Κανένας(κανείς), καμιά(καμία), κανένα(κλίνεται μόνο στον ενικό)

5) Κάμποσος, κάμποση, κάμποσο.

6) Άλλος, άλλη, άλλο.

7) Μερικοί, μερικές, μερικά (κλίνεται μόνο στον πληθυντικό αριθμό)

8) Κάτι, κατιτί, καθετί. (δεν κλίνονται)

9) (ο, η, το) δείνα, τάδε (δεν κλίνονται)

10) Τίποτα (τίποτε) (δεν κλίνονται)

β) Οι προσωπικές αντωνυμίες

Προσωπικές λέγονται οι αντωνυμίες που μας φανερώνουν τα τρία πρόσωπα του λόγου. Αυτές είναι:

Ενικός αριθμός

1ο Πρόσωπο: **εγώ** (ίδιο και στα τρία γένη).

2ο Πρόσωπο: **εσύ** (ίδιο και στα τρία γένη).

3ο Πρόσωπο: **αυτός, αυτή, αυτό.**

Πληθυντικός αριθμός

1ο Πρόσωπο: **εμείς** (ίδιο και στα τρία γένη).

2ο Πρόσωπο: **εσείς** (ίδιο και στα τρία γένη).

3ο Πρόσωπο: **αυτοί, αυτές, αυτά.**

Κλίση προσωπικών αντωνυμιών

	Ενικός αριθμός				Πληθυντικός αριθμός			
	α΄ πρόσωπο		**β΄ πρόσωπο**		**α΄ πρόσωπο**		**β΄ πρόσωπο**	
	δυνατοί	*αδύνατοι*	*δυνατοί*	*αδύνατοι*	*δυνατοί*	*αδύνατοι*	*δυνατοί*	*αδύνατοι*
ονομ.	εγώ	-	εσύ	-	εμείς	-	εσείς	-
γεν.	εμένα	μου	εσένα	σου	εμάς	μας	εσάς	σας
αιτ.	εμένα	με	εσένα	σε	εμάς	μας	εσάς	σας
κλητ.	-	-	-	-	-	-	εσείς	-

	Ενικός αριθμός						Πληθυντικός αριθμός					
	γ΄ πρόσωπο						**γ΄ πρόσωπο**					
	δυνατοί			*αδύνατοι*			*δυνατοί*			*αδύνατοι*		
ονομ.	αυτός	αυτή	αυτό	τος	τη	το	αυτοί	αυτές	αυτά	τοι	τες	τα
γεν.	αυτού	αυτής	αυτού	του	της	του	αυτών	αυτών	αυτών	τους	τους	τους
αιτ.	αυτόν	αυτή(ν)	αυτό	τον	τη(ν)	το	αυτούς	αυτές	αυτά	τους	τις τες	τα
κλητ.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Οι προσωπικές αντωνυμίες σχηματίζουν δύο τύπους: τους δυνατούς και τους αδύνατους.

Οι δυνατοί τύποι έχουν δύο ή τρεις συλλαβές και συνηθίζονται όταν βρίσκονται μόνοι τους στο λόγο ή όταν θέλουμε να τονίσουμε κάτι ή να ξεχωρίσουμε κάτι από κάτι άλλο.

π.χ. Ποιον θέλεις; - **Εσένα**. Να φύγει **αυτός**, όχι **εγώ.**

Οι αδύνατοι τύποι είναι μονοσύλλαβοι, δεν τονίζονται και χρησιμοποιούνται όταν δε θέλουμε να τονίσουμε κάτι ή να ξεχωρίσουμε κάτι από κάτι άλλο.

π.χ. **Με** πείραξε. **Του** έδωσα ένα μήλο. **Τους** έψαχνα.

Ο αδύνατος τύπος **τις** μπαίνει πριν από το ρήμα, ενώ ο αδύνατος τύπος **τες** μπαίνει μετά το ρήμα. π.χ. Τις βλέπω να έρχονται. Φώναξέ τες να έρθουν.

Για να μην μπερδεύουμε τους αδύνατους τύπους του γ' προσώπου με τα άρθρα που τους μοιάζουν, αρκεί να θυμόμαστε ότι οι αδύνατοι τύποι του γ' προσώπου της προσωπικής αντωνυμίας συνοδεύουν ρήματα και είτε βρίσκονται μπροστά είτε πίσω από αυτά, ενώ τα άρθρα συνοδεύουν ουσιαστικά ή επίθετα.

π.χ. Την είδες ; (αντωνυμία) Την μπάλα (άρθρο)

γ) Οι δεικτικές αντωνυμίες

Δεικτικές λέγονται οι αντωνυμίες, που τις χρησιμοποιούμε για να δείχνουμε κάτι χωρίς να το ονομάζουμε. Αυτές είναι:

1) Αυτός, αυτή, αυτό. Τις χρησιμοποιούμε για να δείξουμε όσα βρίσκονται κοντά μας.

2) (ε)τούτος, (ε)τούτη, (ε)τούτο. Τις χρησιμοποιούμε για να δείξουμε όσα βρίσκονται πολύ κοντά μας.

3) Εκείνος, εκείνη, εκείνο. Τις χρησιμοποιούμε για να δείξουμε όσα βρίσκονται μακριά μας.

4) Τέτοιος, τέτοια, τέτοιο. Τις χρησιμοποιούμε για να δείξουμε ποιότητα.

5) Τόσος, τόση, τόσο. Τις χρησιμοποιούμε για να δείξουμε ποσότητα.

δ) Οι κτητικές αντωνυμίες

Κτητικές λέγονται οι αντωνυμίες που φανερώνουν σε ποιον ανήκει κάτι.

α) Κτητικές αντωνυμίες είναι οι αδύνατοι τύποι της προσωπικής αντωνυμίας στη γενική χωρίς τόνο: **μου, σου, του, της, του, μας, σας, τους.** Οι τύποι αυτοί χρησιμοποιούνται όταν θέλουμε απλώς να πούμε πως κάτι ανήκει σε κάποιον. π.χ. Τα τετράδιά τους. Οι γείτονές μας.

β) Όταν θέλουμε να τονίσουμε καλύτερα τον κτήτορα, χρησιμοποιούμε το επίθετο **δικός, δική, δικό** με τους αδύνατους τύπους της προσωπικής αντωνυμίας στη γενική. π.χ. Το φταίξιμο είναι δικό σου, όχι δικό μου.

Οι κτητικές αντωνυμίες και για τα τρία πρόσωπα είναι οι εξής:

	α΄ πρόσωπο	**β΄ πρόσωπο**	**γ΄ πρόσωπο**
Για έναν κτήτορα	δικός μου	δικός σου	δικός του (της)
	δική μου	δική σου	δική του (της)
	δικό μου	δικό σου	δικό του (της)
Για πολλούς κτήτορες	δικός μας	δικός σας	δικό τους
	δική μας	δική σας	δική τους
	δικό μας	δικό σας	δικό τους

Για να μην μπερδεύουμε τους αδύνατους τύπους της κτητικής αντωνυμίας με τους αουνατους τύπους προσωπικής αντωνυμίας που είναι όμοιοι, αρκεί να θυμόμαστε ότι οι αδύνατοι τύποι της προσωπικής αντωνυμίας συνοδεύουν ρήματα και είτε βρίσκονται μπροστά είτε πίσω από αυτά, ενώ οι αδύνατοι τύποι της κτητικής αντωνυμίας μπαίνουν μετά τα ουσιαστικά. π.χ. Μου μίλησες; (προσωπική αντωνυμία), Η τσάντα μου. (κτητική αντων.)

ε) Οι αυτοπαθείς αντωνυμίες

Αυτοπαθείς λέγονται οι αντωνυμίες που φανερώνουν πως το ίδιο πρόσωπο ενεργεί (κάνει κάτι) και το ίδιο δέχεται την ενέργεια.

Κλίση αυτοπαθών αντωνυμιών

Ενικός αριθμός			
	α΄πρόσωπο	**β΄πρόσωπο**	**γ΄πρόσωπο**
ονομ.	ο εαυτός μου	ο εαυτός σου	ο εαυτός του/της
γεν.	του εαυτού μου	του εαυτού σου	του εαυτού του/της
αιτ.	τον εαυτό μου	τον εαυτό σου	τον εαυτό του/της
Πληθυντικός αριθμός			
ονομ.	ο εαυτός μας	ο εαυτός σας	ο εαυτός τους
γεν.	του εαυτού μας ή των εαυτών μας	του εαυτού σας ή των εαυτών σας	του εαυτού τους ή των εαυτών τους
αιτ.	τον εαυτό μας ή τους εαυτούς μας	τον εαυτό σας ή τους εαυτούς σας	τον εαυτό τους ή τους εαυτούς τους

στ) Οι οριστικές αντωνυμίες

Οριστικές είναι οι αντωνυμίες που ξεχωρίζουν κάτι από τα άλλα του είδους. Αυτές είναι:

- το επίθετο ίδιος, ίδια, ίδιο με το οριστικό άρθρο ο, η, το : **ο ίδιος, η ίδια, το ίδιο,**
- το επίθετο μόνος, μόνη, μόνο, χωρίς άρθρο, μαζί με τον αδύνατο τύπο της προσωπικής αντωνυμίας : **μόνος, -η, -ο μου, μόνος, -η, -ο σου, μόνος, -η, -ο του(της, του), μόνοι, -ες, -α μας(σας, τους)**.

ζ) Οι αναφορικές αντωνυμίες

Αναφορικές λέγονται οι αντωνυμίες με τις οποίες μια ολόκληρη πρόταση αναφέρεται σε μια λέξη μιας άλλης πρότασης. Αυτές είναι:

- **που**
- **ο οποίος, η οποία, το οποίο**
- **όποιος, όποια, όποιο**
- **όσος, όση, όσο**
- **ό,τι**

Οι αντωνυμίες όποιος, -α, -ο, όσος, -η, -ο και ό,τι ενώνονται με το άκλιτο **–δήποτε**: οποιοσδήποτε, οσοδήποτε, οτιδήποτε.

η) Οι ερωτηματικές αντωνυμίες

Ερωτηματικές λέγονται οι αντωνυμίες που χρησιμοποιούμε για να ρωτάμε. Αυτές είναι:

- **τι**
- **ποιος, ποια, ποιο**
- **πόσος, πόση, πόσο**

Κλίση ερωτηματικών αντωνυμιών

	Ενικός αριθμός			**Πληθυντικός αριθμός**		
ονομ.	ποιος	ποια	ποιο	ποιοι	ποιες	ποια
γεν.	ποιου ή ποιανού	ποιας ή ποιανής	ποιου ή ποιανού	ποιων ή ποιανών	ποιων ή ποιανών	ποιων ή ποιανών
αιτ.	ποιο(ν)	ποια(ν)	ποιο	ποιους	ποιες	ποια

*Δεν πρέπει να μπερδεύουμε την ερωτηματική αντωνυμία **ποια** με το επίρρημα **πια!** Το πια μπαίνει πάντα ύστερα από ρήματα.*
π.χ. Ποια είναι η φίλη σου; - Φτάνει πια.

*Δεν πρέπει να μπερδεύουμε την αντωνυμία **ποιο** με το επίρρημα **πιο**. Το πιο μπαίνει πάντα μπροστά από επίθετα και επιρρήματα.*
π.χ. Πες μου ποιο χρώμα σου αρέσει πιο πολύ.

ΡΗΜΑΤΑ

Ρήματα είναι οι λέξεις που μας φανερώνουν ότι κάποιος κάτι κάνει ή κάτι παθαίνει ή βρίσκεται σε μια κατάσταση.

Π.χ. Εγώ ***γράφω*** την άσκηση. (κάτι κάνω)
Π.χ. Εσύ ***πλένεσαι*** κάθε βράδυ. (κάτι παθαίνεις)
Π.χ. Ο σκύλος ***κοιμάται***. (βρίσκεται σε μια κατάσταση)

Τα ρήματα έχουν 2 αριθμούς: τον **ενικό** και τον **πληθυντικό**.

Έχουν 3 πρόσωπα: το **α΄** (πρώτο), το **β΄** (δεύτερο) και το **γ΄** (τρίτο).

	Ενικός αριθμός	**Πληθυντικός αριθμός**
α΄ πρόσωπο	εγώ	εμείς
β΄ πρόσωπο	εσύ	εσείς
γ΄ πρόσωπο	αυτός, αυτή, αυτό	αυτοί, αυτές, αυτά

ΟΙ ΧΡΟΝΟΙ ΤΩΝ ΡΗΜΑΤΩΝ

Τα ρήματα έχουν **8 ΧΡΟΝΟΥΣ**, που άλλοι μιλούν για το **ΤΩΡΑ**, άλλοι για το **ΧΘΕΣ** και άλλοι για το **ΑΥΡΙΟ**. Οι **8 ΧΡΟΝΟΙ** των ρημάτων είναι:

1. ΕΝΕΣΤΩΤΑΣ: κάτι που γίνεται **ΤΩΡΑ συνέχεια χωρίς διακοπή ή με διακοπές (επανάληψη)**. Π.χ. Εγώ **γράφω** την άσκηση.
Κάθε πρωί **πηγαίνει** στη θάλασσα.

2. ΠΑΡΑΤΑΤΙΚΟΣ: κάτι που γινόταν **ΧΤΕΣ** συνέχεια, για πολλή ώρα ή με επαναλήψεις). Π.χ. Χθες όλη μέρα **έγραφα** την άσκηση.
Κάθε βράδυ **γύριζα** στις εννιά.

3. ΑΟΡΙΣΤΟΣ: κάτι που έγινε **ΧΤΕΣ** για μια στιγμή.
Π.χ. **Έγραψα** την άσκηση γρήγορα.

4. <u>ΕΞΑΚΟΛΟΥΘΗΤΙΚΟΣ ΜΕΛΛΟΝΤΑΣ</u> : κάτι που θα γίνεται **ΑΥΡΙΟ** για πολλή ώρα ή θα επαναλαμβάνεται.

Π.χ. Εγώ **<u>θα γράφω</u>** την άσκηση όλη μέρα.

Κάθε καλοκαίρι **<u>θα γυρίζω</u>** στην πατρίδα.

*Είναι ίδιος με τον Ενεστώτα αν του προσθέσουμε μπροστά του τη λέξη **θα**. Για να τον βρω εύκολα λέω από μέσα μου: «Χθες, όλη μέρα…»*

5. <u>ΣΥΝΟΠΤΙΚΟΣ (ΣΤΙΓΜΙΑΙΟΣ) ΜΕΛΛΟΝΤΑΣ</u>: κάτι που θα γίνει **ΑΥΡΙΟ** για μια στιγμή.

Π.χ. Εγώ **<u>θα γράψω</u>** γρήγορα την άσκηση.

*Μοιάζει με τον Αόριστο: έπαι**ξ**α, θα παί**ξ**ω*

6. <u>ΠΑΡΑΚΕΙΜΕΝΟΣ</u>: κάτι που έχει γίνει **στο παρελθόν και είναι τώρα τελειωμένο**. Π.χ. Εγώ **<u>έχω γράψει</u>** την άσκηση και παίζω.

7. <u>ΥΠΕΡΣΥΝΤΕΛΙΚΟΣ</u>: κάτι που είχε γίνει **ΧΤΕΣ** και είχε τελειώσει πριν γίνει κάτι άλλο. Π.χ. Εγώ **<u>είχα γράψει</u>** την άσκηση πριν έρθεις.

8. <u>ΣΥΝΤΕΛΕΣΜΕΝΟΣ ΜΕΛΛΟΝΤΑΣ</u>: κάτι που θα έχει τελειώσει στο μέλλον πριν αρχίσει κάτι άλλο. Π.χ. Εγώ **<u>θα έχω γράψει</u>** την άσκηση πριν έρθει.

*Είναι ίδιος με τον Παρακείμενο αν του προσθέσουμε μπροστά του τη λέξη **θα.***

ΟΙ ΕΓΚΛΙΣΕΙΣ

Οι μορφές που παίρνει το ρήμα για να φανερώσει πώς παρουσιάζεται το νόημά του από εκείνον που μιλάει λέγονται <u>εγκλίσεις</u>.

Οι εγκλίσεις είναι δύο ειδών.

Α. Οι **<u>προσωπικές εγκλίσεις</u>** που είναι:

1) **Η οριστική**. Φανερώνει το βέβαιο ή το πραγματικό.
   Σχηματίζει τύπους και στους 8 χρόνους.
2) **Η υποτακτική**. Φανερώνει αυτό που θέλουμε να γίνει ή που περιμένουμε να γίνει.
   Έχει τρεις χρόνους: <u>ενεστώτα</u>, <u>αόριστο</u> και <u>παρακείμενο</u>.

Σχηματίζεται παίρνοντας μπροστά τις λέξεις: **να, για να, όταν, ας, πριν, αν, άμα, μην**

3) **Η προστακτική**. Φανερώνει προσταγή, προτροπή, παράκληση ή ευχή.

π.χ. Κλείσε το παράθυρο.

Δώσε μου, σε παρακαλώ, αυτό το βιβλίο.

Πήγαινε στο καλό, γιε μου.

Προστακτική σχηματίζουν ο <u>ενεστώτας</u> και ο <u>αόριστος</u>. Η προστακτική έχει μόνο δεύτερο ενικό και δεύτερο πληθυντικό πρόσωπο.

Β) Οι **<u>απρόσωπες εγκλίσεις</u>** που είναι το απαρέμφατο και η μετοχή.

- Το **απαρέμφατο** είναι άκλιτο και χρησιμεύει για να σχηματίζονται μερικοί χρόνοι του ρήματος. Απαρέμφατο έχει μόνο ο <u>αόριστος</u> στην ενεργητική και στην παθητική φωνή. Π.χ. δέσει (έχω δέσει), δεθεί (έχω δεθεί).
- Η **μετοχή** αποτελεί μία ακόμα απρόσωπη έγκλιση. Στην ενεργητική φωνή παρουσιάζει έναν άκλιτο τύπο –οντας, -ώντας π.χ. γράφοντας, πηδώντας. Στην παθητική φωνή παρουσιάζει κλιτούς τύπους και στα τρία γένη, π.χ. γραμμένος, -η,-ο.

ΟΙ ΦΩΝΕΣ ΤΩΝ ΡΗΜΑΤΩΝ

Τα ρήματα έχουν 2 φωνές: α) την ενεργητική και β) την παθητική.

α) Ρήματα **ενεργητικής φωνής** είναι τα ρήματα, που τελειώνουν σε **–ω**. Η πράξη που γίνεται στη φωνή αυτή πηγαίνει σε κάποιον άλλον ή κάπου αλλού. Π.χ. γράφω, αγαπώ , χτίζω…

β) Ρήματα **παθητικής φωνής** είναι τα ρήματα, που τελειώνουν σε **–μαι**. Η πράξη που γίνεται στη φωνή αυτή γυρίζει πίσω στο πρόσωπο που την κάνει. Π.χ. γράφομαι, αγαπιέμαι …

Ενεργητική και παθητική σύνταξη:

Όταν στη γραμματική λέμε <u>σύνταξη,</u> εννοούμε τον τρόπο, τη σειρά με την οποία μπαίνουν οι λέξεις που χρησιμοποιούμε όταν μιλάμε και όταν γράφουμε. Ο τρόπος αυτός ακολουθεί κάποιους κανόνες.

Στη γραμματική έχουμε την ενεργητική και την παθητική σύνταξη.

Ενεργητική σύνταξη, έχουμε όταν οι κύριοι όροι της πρότασης, (υποκείμενο, ρήμα, αντικείμενο), είναι τοποθετημένοι με τέτοια σειρά, ώστε να δείχνουν ότι κάποιος (το υποκείμενο) κάνει κάτι, ενεργεί. Π.χ. το κορίτσι ποτίζει τα λουλούδια, ο μπογιατζής βάφει τον τοίχο. Στην ενεργητική σύνταξη, το ρήμα της πρότασης, βρίσκεται στην ενεργητική φωνή.

Παθητική σύνταξη έχουμε όταν οι κύριοι όροι της πρότασης, (υποκείμενο, ρήμα, αντικείμενο), είναι τοποθετημένοι με τέτοια σειρά, ώστε να δείχνουν ότι κάποιος (το υποκείμενο) παθαίνει κάτι, από κάποιον άλλο. Π.χ. Τα λουλούδια ποτίζονται από το κορίτσι, ο τοίχος βάφεται από τον μπογιατζή. Στην παθητική σύνταξη το ρήμα βρίσκεται στην παθητική φωνή.

Όταν μετατρέπουμε τη σύνταξη προτάσεων, από ενεργητική σε παθητική, πρέπει να ξερουμε το εξής: Το αντικείμενο της πρότασης στην ενεργητική σύνταξη (τα λουλούδια, ο τοίχος) γίνεται υποκείμενο της πρότασης στην παθητική σύνταξη. Αυτό ισχύει και αντίστροφα, δηλαδή όταν μετατρέπουμε τη σύνταξη προτάσεων, από παθητική σε ενεργητική. Επίσης, αυτό που στην ενεργητική σύνταξη ήταν υποκείμενο, στην παθητική σύνταξη παίρνει μπροστά του το από, για να μας δείξει «ποιος φταίει» για την ενέργεια που έγινε. Ο χρόνος του ρήματος, κατά τη μετατροπή δεν αλλάζει και παραμένει ο ίδιος.

Παράδειγμα μετατροπής της σύνταξης.

Ενεργητική σύνταξη	*Παθητική σύνταξη*
Ο μαθητής λύνει τις ασκήσεις	*Οι ασκήσεις λύνονται από το μαθητή*

ΟΙ ΣΥΖΥΓΙΕΣ ΤΩΝ ΡΗΜΑΤΩΝ

Τα ρήματα χωρίζονται σε δύο συζυγίες:

1. Στην **πρώτη συζυγία** ανήκουν τα ρήματα που τελειώνουν:
   - σε **–ω** *(λύνω)*, άτονο στην οριστική του ενεστώτα της ενεργητικής φωνής.
   - σε **–ομαι** *(λύνομαι)*, στην οριστική του ενεστώτα της παθητικής φωνής.
2. Στην **δεύτερη** συζυγία ανήκουν τα ρήματα που τελειώνουν:
   - Σε **–ώ** *(αγαπώ)*, με τόνο στην οριστική του ενεστώτα της ενεργητικής φωνής.
   - Σε **–ιέμαι, –ούμαι** *(αγαπιέμαι, θυμούμαι)* στην οριστική του ενεστώτα της παθητικής φωνής.

Τα βοηθητικά ρήματα ΕΧΩ και ΕΙΜΑΙ

Τα ρήματα **ΕΧΩ** και **ΕΙΜΑΙ** τα λέμε βοηθητικά γιατί μας βοηθούν να φτιάχνουμε μερικούς χρόνους: Π.χ. τον Παρακείμενο: έχω ποτίσει
τον Υπερσυντέλικο: είχα ποτίσει
το Συντελεσμένο Μέλλοντα: θα έχω ποτίσει

Αυτά τα ρήματα έχουν μόνο 3 χρόνους!

ΕΧΩ

Ενεστώτας	Παρατατικός	Εξακολουθητικός Μέλλοντας
εγώ έχω	εγώ είχα	εγώ θα έχω
εσύ έχεις	εσύ είχες	εσύ θα έχεις
αυτός έχει	αυτός είχε	αυτός θα έχει
εμείς έχουμε	εμείς είχαμε	εμείς θα έχουμε
εσείς έχετε	εσείς είχατε	εσείς θα έχετε
αυτοί έχουν(ε)	Αυτοί είχαν(ε)	αυτοί θα έχουν(ε)

Υποτακτική: να έχω, ….
να είχα, …

Προστακτική: έχε, έχετε

Μετοχή: έχοντας

ΕΙΜΑΙ

Ενεστώτας	Παρατατικός	Εξακολουθητικός Μέλλοντας
εγώ είμαι	εγώ ήμουν(α)	εγώ θα είμαι
εσύ είσαι	εσύ ήσουν(α)	εσύ θα είσαι
αυτός είναι	αυτός ήταν(ε)	αυτός θα είναι
εμείς είμαστε	εμείς ήμασταν/ήμαστε	εμείς θα είμαστε
εσείς είστε/είσαστε	εσείς ήσασταν/ήσαστε	εσείς θα είστε
αυτοί είναι	αυτοί ήταν(ε)	αυτοί θα είναι

Υποτακτική: να είμαι, να είσαι, …

Μετοχή: όντας

Τι να προσέξω στην ορθογραφία!!!

Το ρήμα <u>είμαι</u> όταν αναφέρεται στο παρόν (τώρα) και στο μέλλον γράφεται με **ει.** π.χ. είμαι, θα είναι. Στο παρελθόν (χτες) γράφεται με **η**. π.χ. ήμουν, ήμαστε.

Κλίση των ρημάτων

ΠΡΩΤΗ ΣΥΖΥΓΙΑ

ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΗ ΦΩΝΗ

Οριστική

ΕΝΕΣΤΩΤΑΣ	ΠΑΡΑΤΑΤΙΚΟΣ	ΑΟΡΙΣΤΟΣ	ΕΞΑΚΟΛΟΥΘΗΤΙΚΟΣ ΜΕΛΛΟΝΤΑΣ
Εγώ ψήνω	έψηνα	έψησα	θα ψήνω
Εσύ ψήνεις	έψηνες	έψησες	θα ψήνεις
Αυτός ψήνει	έψηνε	έψησε	θα ψήνει
Εμείς ψήνουμε	ψήναμε	ψήσαμε	θα ψήνουμε
Εσείς ψήνετε	ψήνατε	ψήσατε	θα ψήνετε
Αυτοί ψήνουν(ε)	έψηναν/ ψήνανε	έψησαν/ψήσανε	θα ψήνουν(ε)

ΣΥΝΟΠΤΙΚΟΣ (ΣΤΙΓΜΙΑΙΟΣ) ΜΕΛΛΟΝΤΑΣ	ΠΑΡΑΚΕΙΜΕΝΟΣ	ΥΠΕΡΣΥΝΤΕΛΙΚΟΣ	ΣΥΝΤΕΛΕΣΜΕΝΟΣ ΜΕΛΛΟΝΤΑΣ
θα ψήσω	έχω ψήσει (έχω ψημένο)	είχα ψήσει (είχα ψημένο)	θα έχω ψήσει (θα έχω ψημένο)
θα ψήσεις	έχεις ψήσει	είχες ψήσει	θα έχεις ψήσει
θα ψήσει	έχει ψήσει	είχε ψήσει	θα έχει ψήσει
θα ψήσουμε	έχουμε ψήσει	είχαμε ψήσει	θα έχουμε ψήσει
θα ψήσετε	έχετε ψήσει	είχατε ψήσει	θα έχετε ψήσει
θα ψήσουν(ε)	έχουν ψήσει	είχαν ψήσει	θα έχουν ψήσει

Υποτακτική

ΕΝΕΣΤΩΤΑΣ (ΕΞΑΚΟΛΟΥΘΗΤΙΚΗ)	ΑΟΡΙΣΤΟΣ (ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ)	ΠΑΡΑΚΕΙΜΕΝΟΣ (ΣΥΝΤΕΛΕΣΜΕΝΗ)
Εγώ να ψήνω	να ψήσω	να έχω ψήσει (να έχω ψημένο)
Εσύ να ψήνεις	να ψήσεις	να έχεις ψήσει
Αυτός να ψήνει	να ψήσει	να έχει ψήσει
Εμείς να ψήνουμε	να ψήσουμε	να έχουμε ψήσει
Εσείς να ψήνετε	να ψήσετε	να έχετε ψήσει
Αυτοί να ψήνουν(ε)	να ψήσουν(ε)	να έχουν ψήσει

Προστακτική

ΕΝΕΣΤΩΤΑΣ	ΑΟΡΙΣΤΟΣ
-	-
Εσύ ψήνε	Εσύ ψήσε
-	-
-	-
Εσείς ψήνετε	Εσείς ψήστε
-	-

Απαρέμφατο αορίστου: ψήσει
Μετοχή ενεστώτα: ψήνοντας

ΠΑΘΗΤΙΚΗ ΦΩΝΗ

Οριστική

ΕΝΕΣΤΩΤΑΣ	ΠΑΡΑΤΑΤΙΚΟΣ	ΑΟΡΙΣΤΟΣ	ΕΞΑΚΟΛΟΥΘΗΤΙΚΟΣ ΜΕΛΛΟΝΤΑΣ
ψήνομ**αι**	ψηνόμουν(α)	ψήθ**η**κα	θα ψήνομαι
ψήνεσ**αι**	ψηνόσουν(α)	ψήθηκες	θα ψήνεσαι
ψήνετ**αι**	ψηνόταν(ε)	ψήθηκε	θα ψήνεται
ψηνόμαστε	ψηνόμασταν/-τε	ψηθήκαμε	θα ψηνόμαστε
ψήνεστε/ψηνόσαστε	ψηνόσασταν/-τε	ψηθήκατε	θα ψήνεστε/-όσαστε
ψήνοντ**αι**	ψήνονταν/ψηνόντουσαν	ψήθηκαν/ ψηθήκαν(ε)	θα ψήνονται

ΣΥΝΟΠΤΙΚΟΣ (ΣΤΙΓΜΙΑΙΟΣ) ΜΕΛΛΟΝΤΑΣ	ΠΑΡΑΚΕΙΜΕΝΟΣ	ΥΠΕΡΣΥΝΤΕΛΙΚΟΣ	ΣΥΝΤΕΛΕΣΜΕΝΟΣ ΜΕΛΛΟΝΤΑΣ
θα ψηθώ	έχω ψηθεί (είμαι ψημένος)	είχα ψηθεί (ήμουν ψημένος)	θα έχω ψηθεί (θα είμαι ψημένος)
θα ψηθείς	έχεις ψηθεί	είχες ψηθεί	θα έχεις ψηθεί
θα ψηθεί	έχει ψηθεί	είχε ψηθεί	θα έχει ψηθεί
θα ψηθούμε	έχουμε ψηθεί	είχαμε ψηθεί	θα έχουμε ψηθεί
θα ψηθείτε	έχετε ψηθεί	είχατε ψηθεί	θα έχετε ψηθεί
θα ψηθούν (ε)	έχουν ψηθεί	είχαν ψηθεί	θα έχουν ψηθεί

Υποτακτική

ΕΝΕΣΤΩΤΑΣ (ΕΞΑΚΟΛΟΥΘΗΤΙΚΗ)	ΑΟΡΙΣΤΟΣ (ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ)	ΠΑΡΑΚΕΙΜΕΝΟΣ (ΣΥΝΤΕΛΕΣΜΕΝΗ)
Εγώ να ψήνομαι	να ψηθώ	να έχω ψηθεί (να είμαι ψημένος, -η, -ο)
Εσύ να ψήνεσαι	να ψηθείς	να έχεις ψηθεί (να είσαι ψημένος, -η, -ο)
Αυτός να ψήνεται	να ψηθεί	να έχει ψηθεί (να είναι ψημένος, -η, -ο)
Εμείς να ψηνόμαστε	να ψηθούμε	να έχουμε ψηθεί (να είμαστε ψημένοι,-ες,-α)
Εσείς να ψήνεστε/-όσαστε	να ψηθείτε	να έχετε ψηθεί (να είστε ψημένοι, -ες,-α)
Αυτοί να ψήνονται	να ψηθούν(ε)	να έχουν ψηθεί (να είναι ψημένοι, -ες,-α)

Προστακτική

ΕΝΕΣΤΩΤΑΣ	ΑΟΡΙΣΤΟΣ
-	-
(ψήνου)	ψήσου
-	-
-	-
(ψήνεστε)	ψηθείτε
-	-

Απαρέμφατο αορίστου: ψηθεί
Μετοχή παρακειμένου: ψημένος, -η,-ο

ΔΕΥΤΕΡΗ ΣΥΖΥΓΙΑ
ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΗ ΦΩΝΗ
Οριστική

ΕΝΕΣΤΩΤΑΣ	ΠΑΡΑΤΑΤΙΚΟΣ	ΑΟΡΙΣΤΟΣ	ΕΞΑΚΟΛΟΥΘΗΤΙΚΟΣ ΜΕΛΛΟΝΤΑΣ
χτυπώ/-άω	χτυπούσα/ χτύπαγα	χτύπησα	θα χτυπώ/-άω
χτυπάς	χτυπούσες/ χτύπαγες	χτύπησες	θα χτυπάς
χτυπά/-άει	χτυπούσε/ χτύπαγε	χτύπησε	θα χτυπά /-άει
χτυπάμε/-ούμε	χτυπούσαμε/ χτυπάγαμε	χτυπήσαμε	θα χτυπάμε/-ούμε
χτυπάτε	χτυπούσατε/ χτυπάγατε	χτυπήσατε	θα χτυπάτε
χτυπούν(ε)/ χτυπάν(ε)	χτυπούσαν(ε)/ χτύπαγαν	χτύπησαν/ χτυπήσαν(ε)	θα χτυπούν(ε)/ θα χτυπάν(ε)

ΣΥΝΟΠΤΙΚΟΣ (ΣΤΙΓΜΙΑΙΟΣ) ΜΕΛΛΟΝΤΑΣ	ΠΑΡΑΚΕΙΜΕΝΟΣ	ΥΠΕΡΣΥΝΤΕΛΙΚΟΣ	ΣΥΝΤΕΛΕΣΜΕΝΟΣ ΜΕΛΛΟΝΤΑΣ
θα χτυπήσω	έχω χτυπήσει (έχω χτυπημένο)	είχα χτυπήσει (είχα χτυπημένο)	θα έχω χτυπήσει (θα έχω χτυπημένο)
θα χτυπήσεις	έχεις χτυπήσει	είχες χτυπήσει	θα έχεις χτυπήσει
θα χτυπήσει	έχει χτυπήσει	είχε χτυπήσει	θα έχει χτυπήσει
θα χτυπήσουμε	έχουμε χτυπήσει	είχαμε χτυπήσει	θα έχουμε χτυπήσει
θα χτυπήσετε	έχετε χτυπήσει	είχατε χτυπήσει	θα έχετε χτυπήσει
θα χτυπήσουν(ε)	έχουν χτυπήσει	είχαν χτυπήσει	θα έχουν χτυπήσει

Υποτακτική

ΕΝΕΣΤΩΤΑΣ (ΕΞΑΚΟΛΟΥΘΗΤΙΚΗ)	ΑΟΡΙΣΤΟΣ (ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ)	ΠΑΡΑΚΕΙΜΕΝΟΣ (ΣΥΝΤΕΛΕΣΜΕΝΗ)
να χτυπώ/-άω	να χτυπήσω	να έχω χτυπήσει (να έχω χτυπημένο)
να χτυπάς	να χτυπήσεις	να έχεις χτυπήσει
να χτυπά/-άει	να χτυπήσει	να έχει χτυπήσει
να χτυπάμε/-ούμε	να χτυπήσουμε	να έχουμε χτυπήσει
να χτυπάτε	να χτυπήσετε	να έχετε χτυπήσει
να χτυπούν(ε)/ χτυπάν(ε)	να χτυπήσουν(ε)	να έχουν χτυπήσει

Προστακτική

ΕΝΕΣΤΩΤΑΣ	ΑΟΡΙΣΤΟΣ
-	-
Εσύ χτύπα	Εσύ χτύπησε
-	-
-	-
Εσείς χτυπάτε	Εσείς χτυπήστε
-	-

Απαρέμφατο αορίστου: χτυπήσει
Μετοχή ενεστώτα: χτυπώντας

ΠΑΘΗΤΙΚΗ ΦΩΝΗ

ΕΝΕΣΤΩΤΑΣ	ΠΑΡΑΤΑΤΙΚΟΣ	ΑΟΡΙΣΤΟΣ	ΕΞΑΚΟΛΟΥΘΗΤΙΚΟΣ ΜΕΛΛΟΝΤΑΣ
χτυπιέμαι	χτυπιόμουν(α)	χτυπήθηκα	θα χτυπιέμαι
χτυπιέσαι	χτυπιόσουν(α)	χτυπήθηκες	θα χτυπιέσαι
χτυπιέται	χτυπιόταν(ε)	χτυπήθηκε	θα χτυπιέται
χτυπιόμαστε	χτυπιόμασταν/-τε	χτυπηθήκαμε	θα χτυπιόμαστε
χτυπιέστε/-ιόσαστε	χτυπιόσασταν/-τε	χτυπηθήκατε	Θα χτυπιέστε/-ιόσαστε
χτυπιούνται/ -ιόνται	χτυπιόνταν(ε)/ -όντουσαν/χτυπιούνταν(ε)	χτυπήθηκαν/ χτυπηθήκαν(ε)	θα χτυπιούνται/-ιόνται

Οριστική

ΣΥΝΟΠΤΙΚΟΣ (ΣΤΙΓΜΙΑΙΟΣ) ΜΕΛΛΟΝΤΑΣ	ΠΑΡΑΚΕΙΜΕΝΟΣ	ΥΠΕΡΣΥΝΤΕΛΙΚΟΣ	ΣΥΝΤΕΛΕΣΜΕΝΟΣ ΜΕΛΛΟΝΤΑΣ
θα χτυπηθώ	έχω χτυπηθεί (είμαι χτυπημένος)	είχα χτυπηθεί (ήμουν χτυπημένος)	θα έχω χτυπηθεί (θα είμαι χτυπημένος
θα χτυπηθείς	έχεις χτυπηθεί	είχες χτυπηθεί	θα έχεις χτυπηθεί
θα χτυπηθεί	έχει χτυπηθεί	είχε χτυπηθεί	θα έχει χτυπηθεί
θα χτυπηθούμε	έχουμε χτυπηθεί	είχαμε χτυπηθεί	θα έχουμε χτυπηθεί
θα χτυπηθείτε	έχετε χτυπηθεί	είχατε χτυπηθεί	θα έχετε χτυπηθεί
θα χτυπηθούν(ε)	έχουν χτυπηθεί	είχαν χτυπηθεί	θα έχουν χτυπηθεί

Υποτακτική

ΕΝΕΣΤΩΤΑΣ (ΕΞΑΚΟΛΟΥΘΗΤΙΚΗ)	ΑΟΡΙΣΤΟΣ (ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ)	ΠΑΡΑΚΕΙΜΕΝΟΣ (ΣΥΝΤΕΛΕΣΜΕΝΗ)
να χτυπιέμαι	να χτυπηθώ	να έχω χτυπηθεί (να είμαι χτυπημένος)
να χτυπιέσαι	να χτυπηθείς	να έχεις χτυπηθεί
να χτυπιέται	να χτυπηθεί	να έχει χτυπηθεί
να χτυπιόμαστε	να χτυπηθούμε	να έχουμε χτυπηθεί
να χτυπιέστε/-ιόσαστε	να χτυπηθείτε	να έχετε χτυπηθεί
να χτυπιούνται/-ιόνται	να χτυπηθούν(ε)	να έχουν χτυπηθεί

Προστακτική

ΕΝΕΣΤΩΤΑΣ	ΑΟΡΙΣΤΟΣ
-	-
-	Εσύ χτυπήσου
-	-
-	-
-	Εσείς χτυπηθείτε
-	-

Απαρέμφατο αορίστου: χτυπηθεί
Μετοχή παρακειμένου: χτυπημένος,-η,-ο

Ορθογραφία των ρημάτων στην προστακτική αορίστου

Τα ρήματα της ενεργητικής φωνής που τελειώνουν σε:

- **–ώ** (με τόνο) σχηματίζουν το β΄ πληθυντικό προστακτικής σε **– ήστε**.

  π.χ. τραγουδώ → τραγουδήστε

- **-ήνω** και **-αίνω** σχηματίζουν το β΄ πληθυντικό προστακτικής σε **– ήστε**.
  π.χ. αφήνω → αφήστε αρρωσταίνω → αρρωστήστε

- **-εί…ω** (έχουν ει στην παραλήγουσα) σχηματίζουν το β΄ πληθυντικό προστακτικής σε **– είστε**.
  κλείνω → κλείστε, αποκλείω → αποκλείστε, πείθω → πείστε, σείω → σείστε

- **–ίζω** σχηματίζουν το β΄ πληθυντικό σε **– ίστε**
  π.χ. ζωγραφίζω ⟶ ζωγραφίστε

Εξαιρούνται τα ρήματα σε -οίζω, -είζω, -ύζω, –ύνω , –ύω που σχηματίζουν το β΄ πληθυντικό σε **– οίστε, - είστε** και **– ύστε** αντίστοιχα.

αθροίζω → αθροίστε, δανείζω → δανείστε δακρύζω → δακρύστε,
κατακλύζω → κατακλύστε, λύνω → λύστε, φτύνω → φτύστε,
χύνω → χύστε, ιδρύω → ιδρύστε, απολύω → απολύστε

- **–ω** (χωρίς τόνο) σχηματίζουν το β΄ πληθυντικό σε **– είτε**.
  π.χ. κατεβαίνω ⟶ κατεβείτε

Τέλος, τα ρήματα της παθητικής φωνής (- **μαι**) σχηματίζουν:

- το β΄ πληθυντικό της προστακτικής σε **– είτε** (με –ει)
  π.χ. λούζομαι ⟶ λουστείτε
- το β΄ πληθυντικό του ενεστώτα παθητικής φωνής των ρημάτων β΄ συζυγίας- τάξη 2 σε – είστε (με –ει)
  π.χ. θεωρούμαι - θεωρείστε

Ένα «κολπάκι» για να θυμόμαστε την ορθογραφία του β΄ προσώπου του πληθυντικού στα ρήματα της ενεργητικής φωνής σ΄ εκείνα που τελειώνουν σε -ώ (με τόνο) και σε –ω (χωρίς τόνο):

Αν το β΄ πρόσωπο πληθυντικού σχηματίζεται με (σ) δηλαδή -ήστε γράφεται με ήτα (η). Αν όμως σχηματίζεται χωρίς (σ) δηλαδή -είτε γράφεται με έψιλον γιώτα (ει)

π.χ. κρατώ ⟶ κρατήστε
πηδώ ⟶ πηδήστε
μπαίνω ⟶ μπείτε

ΑΝΩΜΑΛΑ ΡΗΜΑΤΑ

Οριστική		Υποτακτική	Προστακτική
Ενεστώτας	**Αόριστος**	**Αόριστος**	**Αόριστος**
ανεβαίνω	ανέβηκα	(να) ανεβώ	ανέβα, ανεβείτε
κατεβαίνω	κατέβηκα	(να) κατεβώ	κατέβα, κατεβείτε
μπαίνω	μπήκα	(να) μπω	μπες, μπείτε
βγαίνω	βγήκα	(να) βγω	βγες, βγείτε
βλέπω	είδα	(να) δω	δες, δείτε
βρίσκω	βρήκα	(να) βρω	βρες, βρείτε
πίνω	ήπια	(να) πιω	πιες, πιείτε
περνώ	πέρασα	(να) περάσω	πέρασε, περάστε
παίρνω	πήρα	(να) πάρω	πάρε, πάρτε
τρώω	έφαγα	(να) φάω	φάε, φάτε
έρχομαι	ήρθα	(να) έρθω	έλα, ελάτε
λέω	είπα	(να) πω	πες, πείτε ή πέστε
μένω	έμεινα	(να) μείνω	μείνε, μείνετε
φεύγω	έφυγα	(να) φύγω	φύγε, φύγετε
πλένω	έπλυνα	(να) πλύνω	πλύνε, πλύνετε ή πλύντε
στέλνω	έστειλα	(να) στείλω	στείλε, στείλετε
πηγαίνω	πήγα	(να) πάω	πήγαινε, πηγαίνετε

ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ ΤΩΝ ΡΗΜΑΤΩΝ

1. Όλα τα ρήματα που τελειώνουν σε **–ω** γράφονται με ωμέγα (ω): γράφω, τρέχω, φωνάζω, πηγαίνω κ.λ.π.

2. Όλα τα ρήματα που τελειώνουν σε **–με** και **–τε** γράφονται στον ενικό αριθμό με άλφα γιώτα (αι) και στον πληθυντικό με έψιλον (ε): εγώ έρχομαι, εγώ πλένομαι, εμείς παίζουμε, εμείς διαβάζουμε, ο δάσκαλος έρχεται, εσείς φωνάζετε

3. Όλα τα ρήματα που τελειώνουν σε **–ει** και **-εις** γράφονται με έψιλον γιώτα (ει): παίζει, γράφει, να γράψεις, θα γράψεις.

4. Όλα τα ρήματα που τελειώνουν σε **–ονται** γράφονται με όμικρον (ο): δένονται, γράφονται, κάθονται.

5. Όλα τα ρήματα που τελειώνουν σε **–νται**, γράφονται με άλφα γιώτα (αι): έρχονται, ακούγονται, κοιμούνται.

6. Όλα τα ρήματα που τελειώνουν σε **–ίζω** και **–ιαζω** γράφονται με γιώτα (ι) σε όλους τα χρόνους και τα πρόσωπα: γυρίζω – γύριζα, παρουσιάζω –θα παρουσιάσω

Εξαιρούνται τα ρήματα: δανείζω, αθροίζω, δακρύζω, κελαρύζω, γογγύζω, κατακλύζω, πήζω, πρήζω, χρήζω, συγχύζω, σφύζω, αναβλύζω κ.λ.π.

7. Τα ρήματα που τελειώνουν σε **–ώνω** γράφονται και στην παραλήγουσα με ωμέγα (ω) σε όλους τους τύπους: πληρώνω, φανερώνω, φανέρωνε, έχω φανερώσει, είχα φανερώσει.

8. Όλα τα ρήματα που τελειώνουν σε **–αίνω**, γράφονται παντού με άλφα γιώτα (αι): πηγαίνω, θερμαίνω, μαθαίνω – μαθαίνεις.

Εξαιρούνται: μένω, δένω, πλένω αλλά και τα σύνθετά τους (παραμένω, ξεπλένω, ξεδένω κλπ.)

9. Όλα τα ρήματα που τελειώνουν σε **–έρνω** γράφονται με έψιλον (ε): σέρνω, γέρνω, δέρνω. Εξαιρείται το παίρνω

10. Τα ρήματα που τελειώνουν σε **–εύω** και **–εύομαι** γράφονται με –ευ.

π.χ. δουλεύω, παγιδεύω, ψαρεύω, μαζεύομαι

Εξαιρούνται: κλέβω και σέβομαι

11. Τα ρήματα που τελειώνουν σε **–άβω** γράφονται με –β. π.χ. σκάβω, ράβω

Εξαιρείται το παύω

12. Όλα τα ρήματα που τελειώνουν σε **–ιέμαι**, γράφονται με γιώτα (ι) παντού: στεναχωριέμαι – στεναχωριέσαι, αναρωτιέμαι, χτυπιέμαι, γελιέμαι – γελιέσαι – γελιέται – γελιέστε.

13. Τα ρήματα που τελειώνουν σε:

-ίνω και **–ίνομαι**: πίνω, δίνω, κρίνω, γίνομαι

-**ήνω** και -**ήνομαι**: σβήνω, στήνω, αφήνω, ψήνομαι

-**είνω** και -**είνομαι**: κλείνω, κλείνομαι

-**ύνω** και -**ύνομαι**: λύνω, λύνομαι, μολύνω, διευθύνω, μεγεθύνω

ΜΕΤΟΧΕΣ

Οι μετοχές είναι κάποιοι τύποι (μορφές) των ρημάτων. Φτιάχνονται από τα ρήματα.

Σχηματίζονται στην ενεργητική και στην παθητική φωνή.

Οι μετοχές της **ενεργητικής φωνής** τελειώνουν σε **-οντας** ή **-ώντας** και δεν κλίνονται.

Οι μετοχές της **παθητικής φωνής** μοιάζουν με τα επίθετα και τελειώνουν σε **-μένος, -μένη, -μένο**. Έχουν τρία γένη και κλίνονται όπως τα επίθετα σε –ος, -η, -ο. Αν πριν από την κατάληξη –ω του ρήματος βρίσκονται τα γράμματα **π, β, φ, φτ, πτ** τότε η μετοχή αλλά και το ουσιαστικό που παράγεται από τη μετοχή αυτή σχηματίζεται με δύο **μ**

π.χ. γρά**φ**ω → γραμμένος, γραμμένη, γραμμένο / γράμμα
κό**β**ω → κομμένος, κομμένη, κομμένο / κόμμα

Ενεργητική μετοχή	**Παθητική μετοχή**
ζαλίζω → ζαλίζ***οντας***	ζαλίζομαι → ο ζαλι***σμένος***, η ζαλι***σμένη***, το ζαλι***σμένο***
χτυπώ → χτυπ***ώντας***	χτυπιέμαι → ο χτυπη***μένος***, η χτυπη***μένη***, το χτυπη***μένο***

ΠΡΟΣΟΧΗ: Το **-οντας**, όταν δεν τονίζεται, θέλει **ο** .

Το **-ώντας**, όταν τονίζεται, θέλει **ω** .

Πιο αναλυτικά ως προς τους χρόνους έχουμε τους εξής τύπου μετοχής:

- *Η μετοχή του ενεστώτα της ενεργητικής φωνής που έχει κατάληξη –ο(ώ)ντας*
- *Η μετοχή του παρακειμένου της παθητικής φωνής που έχει κατάληξη –μένος, -μένη, -μένο π.χ. λυμένος*
- *Η μετοχή του ενεστώτα της παθητικής φωνής που έχει κατάληξη –ά (-ό, -ώ, -ού) μένος, -ά (-ό, -ώ, -ού) μένη, –ά (-ό, -ώ, -ού) μένο π.χ. κυμαινόμενο, κλιμακούμενο*

ΤΑ ΑΚΛΙΤΑ ΜΕΡΗ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

ΤΑ ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΑ

Επιρρήματα λέγονται οι άκλιτες λέξεις που συνοδεύουν, κυρίως, τα ρήματα και φανερώνουν τόπο, τρόπο, χρόνο, ποσό ή βεβαίωση.

α) **Τοπικά επιρρήματα** είναι αυτά που φανερώνουν τόπο και απαντούν στην ερώτηση **πού;** Τέτοια είναι τα εξής:

πού, εδώ, εκεί, αυτού, (ε)πάνω, κάτω, καταγής, χάμω, μέσα, ανάμεσα, έξω, πέρα, γύρω, μακριά, κοντά, παντού, αλλού, κάπου, πουθενά, ψηλά, χαμηλά, αριστερά, δεξιά, μπροστά, μπρος, πίσω, πλάι, δίπλα, απέναντι, αντίκρυ, μεταξύ, αναμεταξύ, βόρεια, νότια κ.λ.π.

β) **Τροπικά επιρρήματα** είναι αυτά που φανερώνουν τρόπο και απαντούν στην ερώτηση **πώς;** Τέτοια είναι τα εξής:

έτσι, κάπως, αλλιώς, αλλιώτικα, καθώς, όπως, ως, πώς, μαζί, όμορφα, ωραία, καλά, κακά, σιγά, ήσυχα, έξαφνα, ξαφνικά, μεμιάς, μονομιάς, επίσης, ακριβώς, διαρκώς, χωριστά, βιαστικά, κυρίως, μόνο κ.λ.π.

γ) **Χρονικά επιρρήματα** είναι αυτά που φανερώνουν χρόνο και απαντούν στην ερώτηση **πότε;** Τέτοια είναι τα εξής:

σήμερα, αύριο, μεθαύριο, χθες, προχθές, πέρυσι, πρόπερσι, φέτος, του χρόνου, τώρα, πρώτα, ύστερα, έπειτα, μετά, κατόπιν, απόψε, αμέσως, συνήθως, μόλις, ευθύς, συχνά, ξανά, γρήγορα, πάντα, κάποτε, ήδη, έγκαιρα, νωρίς ποτέ, όποτε, πότε, πότε-πότε, οποτεδήποτε, κάπου κάπου, άλλοτε, επιτέλους, κιόλας, σπάνια, τακτικά κ.λ.π.

δ) **Ποσοτικά** είναι αυτά που φανερώνουν ποσό και απαντούν στην ερώτηση **πόσο;** Τέτοια είναι τα εξής:

πόσο, τόσο, όσο, οσοδήποτε, κάμποσο, λίγο, λιγάκι, πολύ, περισσότερο, αρκετά, καθόλου, διόλου, μάλλον, εξίσου, τουλάχιστον, σχεδόν, περίπου κ.λ.π.

ε) **Βεβαιωτικά ή αρνητικά επιρρήματα** είναι αυτά που τα μεταχειριζόμαστε για να επιβεβαιώσουμε ή να αρνηθούμε κάτι. Τέτοια είναι τα εξής: **ναι, βέβαια, βεβαίως, μάλιστα, αλήθεια, αληθινά, σωστά,**

όχι, δε(ν), μη(ν), όχι βέβαια κ.λ.π.

στ) <u>Δισταχτικά επιρρήματα</u> είναι εκείνα με τα οποία δείχνουμε το δισταγμό μας για κάτι. Τέτοια είναι τα εξής:

ίσως, τάχα (τάχατε), δήθεν, πιθανό(ν), άραγε.

Ορθογραφικοί κανόνες των επιρρημάτων

1. Όλα τα επιρρήματα που τελειώνουν σε **–ω** γράφονται με ωμέγα (ω): άνω, κάτω, επάνω, γύρω, εδώ, έξω, πίσω.
2. Τα χρονικά επιρρήματα που τελειώνουν σε **–οτε** γράφονται με όμικρον (ο) και έψιλον (ε): τότε, κάποτε, άλλοτε, οπωσδήποτε, οποτεδήποτε.
3. Όσα επιρρήματα τελειώνουν σε **–ις** γράφονται με γιώτα (ι): νωρίς, μόλις, χωρίς, αποβραδίς, ολονυχτίς.

Εξαιρούνται τα εξής: επίσης, καταγής, καταμεσής, επικεφαλής, εξαρχής.

4. Τα επιρρήματα που τελειώνουν σε **–ια** γράφονται με γιώτα (ι): βούτηξα <u>βαθιά</u>, χτύπησα <u>βαριά</u>, ξαπλώθηκα <u>φαρδιά πλατιά.</u>
5. Όλα τα επιρρήματα που τελειώνουν σε **–ως** γράφονται με ωμέγα (ω): αμέσως, κακώς. Εξαιρούνται : εμπρός, εντός, εκτός, (ε)φέτος, τέλος.

ΟΙ ΠΡΟΘΕΣΕΙΣ

Προθέσεις λέγονται οι άκλιτες λέξεις που μπαίνουν μπροστά από άλλες λέξεις και φανερώνουν μαζί τους τόπο, τρόπο, χρόνο, ποσό, αιτία, στέρηση κ.λ.π.

Οι προθέσεις είναι τριών ειδών: μονοσύλλαβες, δισύλλαβες και τρισύλλαβες

α) οι **μονοσύλλαβες** : **με, σε για, ως, προς**

β) οι **δισύλλαβες** : **μετά, παρά, αντί, από, κατά, δίχως, χωρίς**

γ) οι **τρισύλλαβες** : **ίσαμε, εξαιτίας, μεταξύ**

Ορισμένες προθέσεις λειτουργούν άλλοτε ως επιρρήματα, άλλοτε ως σύνδεσμοι και άλλοτε ως προθέσεις π.χ Το ασθενοφόρο έφτασε <u>μετά</u> την τροχαία (ως πρόθεση).

Η Μαρία έφτασε <u>μετά</u> (ως επίρρημα).

ΟΙ ΣΥΝΔΕΣΜΟΙ

Σύνδεσμοι λέγονται οι άκλιτες λέξεις που συνδέουν άλλες λέξεις ή προτάσεις μεταξύ τους.

Είδη συνδέσμων

1. Συμπλεκτικοί: **και (ή κι), ούτε, μήτε**
2. Διαζευκτικοί ή διαχωριστικοί: **ή, είτε**
3. Αντιθετικοί: **μα, αλλά, παρά, όμως, ωστόσο, ενώ, αν και, μολονότι, μόνο**
4. Συμπερασματικοί: **λοιπόν, άρα, επομένως, ώστε**
5. Ειδικοί: **ότι, πως, που**
6. Διστακτικοί: **μήπως, μη(ν), να μη(ν)**
7. Αιτιολογικοί: **γιατί, επειδή, αφού**
8. Υποθετικοί: **αν, σαν, άμα**
9. Τελικοί: **να, για να**
10. Χρονικοί: **όταν, σαν, ενώ, καθώς, αφού, αφότου, πριν (να), μόλις, προτού, ώσπου, ωσότου, όσο, που, όποτε**
11. Επεξηγηματικοί: **δηλαδή**
12. Συγκριτικοί: **παρά**

*Το **πως** χωρίς τόνο είναι σύνδεσμος: Νόμισε **πως** (=ότι) έφτασε.*
*Το **πώς** με τόνο είναι τροπικό επίρρημα: **Πώς** πέρασες στην εκδρομή;*

*Το **ότι** χωρίς κόμμα είναι ειδικός σύνδεσμος, ενώ **το ό,τι** με κόμμα είναι αναφορική αντωνυμία. Π.χ. Μου είπαν ότι πήρες ό,τι ήθελες.*

ΤΑ ΕΠΙΦΩΝΗΜΑΤΑ

Επιφωνήματα λέγονται οι άκλιτες λέξεις που φανερώνουν:

1. Αβεβαιότητα: **χμ!**
2. Απορία: **α! ο! μπα!**
3. Άρνηση: **α μπα!**
4. Έπαινο: **μπράβο! εύγε!**
5. Ευχή: **μακάρι! είθε! άμποτε!**
6. Θαυμασμό: **α! ο! ποπό! μπα!**
7. Κάλεσμα: **ε! ω!**

8. Παρακίνηση: **άιντε! άμε! αλτ! μαρς! στοπ!**
9. Περίπαιγμα: **ε! ου!**
10. Πόνο, λύπη: **αχ! ω! οχ! όχου! αλί! αλίμονο!**
11. Στεναχώρια, αηδία: **ε! ου! ουφ! πα πα πα!**
12. Χαρά: **χα, χα, χα!**

π.χ. Αχ! τι έπαθε η καημένη η Ελευθερία. Οχ! το χέρι μου.

Μετά τα επιφωνήματα βάζουμε πάντα θαυμαστικό.

*Όταν έχουμε το επιφώνημα **μακάρι**, μπορούμε να βάλουμε το θαυμαστικό στο τέλος της πρότασης, για να μην κόψουμε το νόημα. π.χ. Μακάρι να είναι καλά!*

ΜΟΡΙΑ

Τα μόρια είναι μονοσύλλαβες άκλιτες λέξεις που τις χρησιμοποιούμε συχνά στη γλώσσα μας με διάφορες σημασίες. Τα μόρια αυτά είναι τα εξής: ας, για, θα, μα, να.

Ο παρακάτω πίνακας δείχνει τα μόρια και τις σημασίες τους:

Μόριο	**Φανερώνει**	**Ονομάζεται**	**Παραδείγματα**
ας	προτροπή	προτρεπτικό	Ας ξεκινήσουμε.
	συγκατάθεση		Ας γίνει όπως λες.
για	προτροπή	προτρεπτικό	Για έλα μια στιγμή.
θα	κάτι που θα γίνει	μελλοντικό	Θα σε περιμένω.
	κάτι που θα μπορούσε να γίνει	δυνητικό	Αν σου άρεσε, θα ερχόσουν.
	κάτι που είναι πιθανό	πιθανολογικό	Μάλλον θα έφαγε.
μα	επιβεβαίωση, όρκο	ορκωτικό	Μα την αλήθεια.
να	ότι δείχνουμε κάτι	δεικτικό	Να το σχολείο μου.